

В. ШОПІНСЬКИЙ.

“БРЕД ЛАЙН”

П'ЄСА НА 4 ДІ.

ЦІНА 35 Ц.

Перечитайте слідуючі рядки уважно!

Коли хочете знати про дійсне положення робітництва у всіх країнах світа та про його боротьбу за краще завтра з пануючою класою;

Коли хочете знати який поступ робить на господарчій, культурній та політичній фронтах робітник і селянин в Радянськй Союзі;

Коли хочете знати про стан української книжки, штуки, музики й інших галузей мистецтва та про ліквідацію неписьменности на Радянській Україні;

Коли хочете знати про знущання, тортури та суди польської шляхти над українським працюючим людом на Західній Україні та ліквідацію українських шкіл;

Коли хочете знати про продажність та зрадливість українських патріотів різних мастей як в старім краю так і тут в Сполучених Державах та Канаді;

Коли хочете знати про нові здобутки людства в галузі науки, техніки, мистецтва, комунікації та про нові і страшні воєнні винаходи, що будуть ужиті в новій війні;

Коли хочете знати про робітничі організації та провідників робітничої класи взагалі і українського робітництва з'окрема в Америці;

Коли хочете бути в курсі політичних подій що приносять кожний день та знати про причини змін в кабінетах та парламентах буржуазних країн;

**ЧИТАЙТЕ ОДИНОКИЙ, ДІЙСНО РОБІТНИЧИЙ ДЕННИК
НА УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ В АМЕРИЦІ**

“УКРАЇНСЬКІ ЩОДЕННІ ВІСТІ”,

THE UKRAINIAN DAILY NEWS

17 E. 3rd Street, New York, N. Y.

В. ШОПІНСЬКИЙ.

“БРЕД ЛАЙН”

П'ЕСА НА 4 ДІ.

НАКЛАДОМ
“УКРАЇНСЬКИХ ЩОДЕННИХ ВІСТЕЙ”
Нью Йорк, Н. Я.
1929.

PRINTED IN U. S. A.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Джан Дубинський, кравець, член профспілки й комуніст.

Мері, його наречена, потім дружина.

Толь, їх маленький хлопчик.

Лола, старша сестра Мері.

Карачуниха, вдова, їх мати.

Майк Іванців, чоловік Луцишин.

А. Наседкин, фабричний робітник і вантажник.

Сура, стара дженіторка.

Лендер, властитель житлового будинку.

І-й і II боми на роботі в нього.

Великий Джек і Домак, боми з Баври.

Містер Зеро, продавець безробітних з публичного торгу.

Генгстери — І-й, II-й — найняті працьодавцями вуличні бан-
дисти.

Поліцман.

Голодні в "бред лайн"-і: І-й, II-й, III-й.

**Безробітний на продаж, робітники, страйкарі, безробітні, ву-
личні глядачі, боми**.

Час і місце дійства.

Дія I. Картина I. В Шікаго зимою 1917 року.

Картина II. Там же через 5 місяців.

Дія II. Картина I. — Нью Йорк, на провесні 1920 року, близько
Баври.

Картина II. Там же через кілька тижнів.

Дія III. Картина I. Там же через сім місяців.

Картина II. В Нью Йорку, на Норфолк вул. через шість років.

Дія IV. Через рік на Баври.

ДІЯ ПЕРША.

Картина I.

(Убоге помешкання, на третьому поверсі в пролетарській частині міста. — Одні двері до кухні, другі до відпочивальні. Чепурненько прибрана бідньока вітальня: на підлозі девешенький килимчик, на вікнах біленькі занавіски. Столик. Канапка. Стільці. Старенький комод з дзеркалом. На комоді пуделка з пудрою, пляшечки з духами. На стінах кілька образів та велика досить фотографія в рамках старого вже чоловіка з вусами).

Неділя. Перша година по полудні. На дворі падає сніг великими мокрими клаптями).

Лола. (Русява дівчина. Сині очі й густі брови. Повновида. Трохи напудрена. В осени їй минуло вісімнадцять років. Стоїть і прибирається перед дзеркалом).

Карачуниха. (Вдова. Має біля сорок років. Тонста з великим животом і бородавкою на лівій щоці. Виходить з кухні). Ти все в люстрі, Луцинко. Пішла-б та допомогла-б мені кухню запрягати.

Лола (сердито). Я вам говорила не кличте мене "Луциною". Хто бачив в Америці "Луцину", якусь там дурну. Кличте мене Лола, або Ляля.

Карачуниха "Лола", що це за ім'я таке? В нас святої такої не було. Святої великомучениці, чи преподобної Лоли ніхто не знає...

Лола (палко). Яке мені діло до ваших там мучениць-перемучениць. То там, в старім краю, їх бояться. А тут Америка. Тут і святих ваших нема, і люде, як захочуть то так звуться...

Карачуниха. То хидож-но, Ляло, прибереш кухню. Бо мені незабаром куховарити йти.

Лола. А Мері що робить?

Карачуниха. Вона працює. А ти й до праці не йдеш і в дома собі велю-повелю.

Мері (зі спальні). “Знов мої черевикивзула, панчохи забрала!” (Відчиняє двері і кидає старі черевики на середину хати. Вона менша за сестру й тонша. Білява на обличчі й гарна з виду шіснадцятилітня дівчина. Очі сиві, великі. Брови тоненькі. Від неї віє наївною простотою та теплом приваби. Кількарічна щоденна праця в кресовні почала вже на ній відбиватись). На возьми! А мої скинь!

Лола. (Обертається й показує їй язика).

Мері. (Верещить й тупає ногами). Скинь! кажу тобі!

Карачуниха. І чого ви все гризетесь одна з другою? Сором людям признатись.

Мері. (Плаче). Хай заробить собі, коли так любить вбиратись. Хай до праці йде. Чого вона в дома вилежується до полудня та в дзеркалі сидить? Скинь мені мої черевики!... Луцихо ти!

Лола. Я тобі дам Луциху! (Хапає пуделко з пудрою, заміряється й біжить до дверей).

Мері. Тьфу! Тьфу! Тьфу! (Ховається хутко за двері).

Лола. Я тобі ще дам Луциху!... Мамо скажіть їй...

Карачуниха. А хіба вона мене послухає?... О таке життя. Двох дочок маю і то ніяк тобі не помиряться. (Бере з підлоги старі черевики і йде до спальні). Марисю, ти знов плачеш? Чого-ж бо ти доню? (Пішла).

Лола. (Оглядає знов себе в дзеркалі).

Карачуниха. (Виходить). Холи, Марисю, де-що допоможеш прибрати.

Мері. (Виходить в старих черевиках з холявами). Я Мері, а не Марися...

Лола. Ха-ха-ха! Собі пнеться.

Карачуниха. (Розводить руками). Я вже й не знаю, як вас кликати.

Мері. Я у фабриці записана, як Мері. Всі мене так там кличуть... (Іде до дзеркала і відпихає на бік Лолу). Може-би відступилась... Знов мою всю пудру забрала. Мамо скажіть їй... Любить вбиратись, хай собі заробить... Чого вона вдома сидить?...

Лола. (Відступається, перекривляється з неї). Прибирайся вже швидче. Зараз "Ковбаса" прийде... хі-хі-хі!!!

Мері. Він до тебе прийде, а не до мене... (Гордовито задирає голову). До мене прийде зовсім хтось інший... От що!

Карачуниха. Ну, ну, ти ще за молода про таке щось думати.

Лола. Соромилась-би...

Мері. А до праці? Я працюю вже три роки підряд в крекесовні, а тебе навіть і двох годин не продержала боска. Сіла при столі й нігті чистить... Дурні вони тримати таку ледачу?...

Лола. (Сардито). О, шарп!!!

Карачуниха. (Вмішується). "Ковбаса"? Що це за прізвище? Це вже Майка так охрестили? Глядіть мені! Образиться, відкинеться, тоді й такого не матимем.

Мері. Він, мамо, біля ковбас працює та й сам на ковбасу подібний... Ха-ха-ха, такий смішний!

Лола. Хі-хі-хі! Він, мамо, до неї ходить, не до мене. До мене ходить Джан Дубинський.

Мері. Не вірте! До мене ходить Джан, а до неї "Ковбаса"... Ха-ха-ха!!!

Лола. До тебе?... (Сміється). Знайшов цяцю!

Карачуниха. (Розводить руками). Я вас не розумію. І що ви знайшли в тім Дубинському? Він гарний, розумний хлопець, це правда, але-ж він бідний. Працю часто кидає. Страйкує завжди... Не знаю чи в його є який цент при душі. Де він візьме грошей ве-

сіля справити, шлюбні перстені покупити, тощо? Отак походить, походить...

Мері. Він, мамо, має гроші...

Карачуниха. Має? Де він їх набрав? Вистрайкував, чи знайшов де? Як би мав то хвалився-б. Книжечку показував-би. Як от Іванців Майк. Без книжечки до дівчини не піде. От що то парубок. (Солоденько облизується). Ох, скільки то він грошви теї має. Бачила власними очима.

Мері. Може він, мамо, до вас ходить? Хто вас там розбере. Ковбасами частує... (Лола й Мері регочуть).

Карачуниха. (Образилась). Так, так, посмійтесь. дурненькі! (Пішла до кухні).

Лола. І сорому не маєш отаке щось говорити та ще й при матері. (Встає. Перекривляє). "До менши ходить, до менши ходить"... Shame you self!

Мері. Бо й таки до мене. Виходить мені на зустріч, з праці вечерами проводить... Ге! (Перекривляє і дражниться). А ти сиди собі в дома. Сиди, нігті чисть і в дзеркало дивись.

Лола. (Палко) Ах ти! Так це ти мені стаєш попереk дороги? Хлопця від мене відбираєш? Гей дівко! Я з тебе ще й ті черевики зідру і запру тебе босу отам до спальні!...

Мері. Попробуй.

(Стук у двері).

Лола й Мері. (Немов-би забувшись, що щойно сварились біжать до дзеркала й чепуряться).

Карачуниха. (На кухні). "Заходьте, заходьте до середини... Дівчата, пан Іванців прийшли!

(Видно через відчинені двері, як на кухню входить Іванців, обтрясає з себе сніг).

Карачуниха. (Зачиняє за ним двері, теж обтрясає з його сніг і допомагає йому вилізти з пальта).

Іванців. (Заходить до вітальні. Йому двадцять і

три роки. Постать незграбна, вальковата. Обличчя кругле, ніс приплесканий. Говорить і ніби загикується). Е, гало-о-о... Міссіс... гало-о місс. Гало, міс Мері... (Не знає, що робити. Віддає старій пальто. Немов-би щось призабув. Раптом незграбно цілує стару в руку).

Карачуниха. Хай бог благословить. (Понесла пальто).

Лола. Гало-о-о... Хі-хі-хі... Ковбаса...

мері. Гало-о-о... Майк!

Іванців. Е-е-е... Джана не було? (Шукає стільця).

Лола й Мері. (Сідають обидві на канапу).

Іванців. Е-е-е... Я не Ковбаса... а... а Майк Іванців... А те, що я працюю при ковбасах, то хіба це що? Я... я більше зароблю, як той гарний, зачесаний, розумний. (Павза). Е-е-е... сніг такий ліпиться!... Я маю за що парасолю купити та не хочу. Грошей шкода... (Нагадався. Встає, іде до спальні)... Міссіс, там в кешені... (Пішов).

Лола. Хі-хі-хі! Правда Ковбаса.

Мері. Твій коханець... (Сміється).

Лола. Фу!

Мері. Не любиш?

Карачуниха. (Входить і несе в руці, в паперовій торбинці, щось довге, кругле. В дверях). Дякую, містер Іванців... дякую...

Іванців. Е-е-е... я міссіс ніде не ходжу і грошей не марную. (Бере сам стільця й сідає). Попрацюю ще так рік-два, підівчусь добре, а потім сам собі куплю крамницю... е-е-е... куплю.

Карачуниха. Статкуєш, Майк, і добре робиш... (Пішла).

Лола. Майк, скажи щось смішне... Хі-хі-хі!!!

Мері. Майк. Ти любиш мене, чи її? (Сміється).

Іванців. (Не знає, що казати). Смійся собі... А... сніг такий білий, як і в старім краю... і такий мокрий.

Я чисто змок, поки з церкви прийшов. Е... а, чому Джан до церкви не ходить? Я його, ще ніколи не бачив в церкві...

Лола. Спить... мабуть.

Мері. Він вчиться... на кравця і ще чогось вчиться.

Лола. В неділю рано вчиться на кравця... Хі-хі-хі!
От дурна!

Мері. (Образилась. Встає). Вечерами вчиться на кравця, а в неділю рано до якоїсь там школи ходить.

Іванців. Ге-ге-ге! Поки він вивчитися, то я збагатію. (Павза)... Бізнесу довго не треба вчитись -- тільки вміти гроші рахувати, складати і людей дурити... А сніг он той все собі не перестає. Ге... (Дивиться у вікно). Бач, все вже побіліло: вулиці, будинки... як раз, як в нас на селі перед різдвом... (Павза)...

Карачуниха. (Зібрана). Я вже пішла. Глядіть-же мені тут... (До Мері тихо). А ти трохи менша будь...

Мері. А до праці?

Карачуниха. (Поглянула на фотографію, тихо). Який був, то був, а все таки чоловік... (Пішла).

Іванців. (Сидить, мов на шпильках, мене капелюха, нюхає, розглядається по стінах).

Карачуниха. (В кухні). "Вдома, вдома... Заходьте, пане Дубинський... Прошу, прошу... Ще калози знімати. Хай там... дівчата виміють підлогу... (Уводить його до вітальні).

Дубинський. (Йому двадцять-другий рік. Сухорлявий. Інтелігентний вираз. Чорне кучеряве волосся. Лоб широкий. Очі голубі. В устах часто складається то серйозна, то жартівлива усмішка. Росту середнього. Обтрясається зі снігу). Та й ліпить!... Добридень усім...

Мері. Гало-о-о, Джан.

Дубинський. (Шукає місця де б поставити парасольку. Побачив Іванціва). А, різник... і ти тут...

Лола. Гало-о... серце... (Облизує губи).

Іванців. Джан, ти не змок?...

Дубинський. Така погода на радість робітникам...
От неділя!...

Лола. (Ловить його погляд. Усміхається. Дає місце біля себе).

Дубинський. Так, буде краще... (Сідає біля Мері).

Іванців. Ц-е-е... Я би ніколи не сів біля дівчини...
(Нюхає капелюха й кладе на місце).

Мері. Приніс ти ту книжку, що я тебе просила?

Дубинський. Аякже... Для тебе я все готовий зробити... (Дістає з бокової кишені книжечку).

Іванців. Е-е-е з книжкою, як піп. От щоб так банкова книжечка мав би чим похвалитись... А, то... е!...

Лола. Хлопці до дівчат приходять з цукорками, а ви --- цей з поезіями, а той... Хі-хі-хі!... з ковбасою.

Мері. Ти язиката...

Дубинський. (Перегортає). Яка краса, яка музика чарівна... Цей поет дійсно розумів і відчував любов...

Іванців. Е-е... м'ясо знов подорожило: поркчанс на цент, а біфстик на два центи. Понаживаються різники...

Мері. От, хто про що...

Лола. Ковбаса, про ковбасу... (Сміється).

Іванців. (Встає, образившись). Е-е, я не хочу, щоби мене кликали ковбасою. Яка я вам ковбаса? (Ходить по хаті. Нюхає капелюха).

Дубинський. Коли слова замруть і груди перестануть дихати, --- а серце тихенько, тихенько промовляє одне до другого, то це й є кохання...

Лола. (Тулиться до його з другого боку). Джан, а чи по книжках можна любити?

Дубинський. (Сміється). Можна, чому ні...

Мері. Чи та любов справді така болюча, чи тільки її такою поети вигадали?

Дубинський. Як для кого...

Мері. Я думаю, це залежить від серця: яке в кого серце... (Тулиться до його).

Дубинський. Правда, Мері, щира правда. Весна мого першого кохання не забудеться вже мені до смерти... (Дивиться їй у вічі).

Лола. (Заздрісно). О-о-о...

Іванців. Е-е-е, що не кажіть, а любов без грошей нічого не варта...

Лола. (Встає. Мне нервово хустинку. Ходить. Іде на кухню).

Іванців. Піду, покажу їй свою банкову книжечку... (Пішов за нею).

Мері. (Дивиться йому в слід). От пудало. Для нього все гроші...

Дубинський. (Бере її руки й гладить). Ці ручки працюють на американських капіталістів... З них живляться паразити й випасають собі товстіючі черева... мені хочеться їх цілувати, але я боюсь... (Мовчанка).

Мері. Джан, чому ти до церкви не ходиш?

Дубинський. Чому не ходжу? А чого я маю туди ходити?... Я вчуся... багато читаю. Це краще за церкву.

Мері. А в неділю рано теж читаєш?

Дубинський. Ходжу до соціалістичної школи. Там такі є гарні люде, такі розумні...

Мері. (З жахом). До соціалістів! Але ж, Джан, вони в бога не вірять, до церкви не ходять. І-і-і!... Як довідається мама, то що вона мені скаже?

Дубинський. (Спокійно). Нічого не скаже. А про церкву будь спокійна. Це лише тюрма для темних та бідних. (Встає. Ходить. Дивиться у вікно).

Мері. (Слідить за ним очима. Бере книжку, перерортає. Руки у неї тремтять).

Дубинський. (Відвертається). А завтра... завтра! Ух, те нещасне завтра для робітника! (Ходить. Іде

дивиться до кухні, потім вертається. Бере в неї з рук книжку. Тихо): Мері... (Простягає до неї руки).

Мері. (Бере його за руки, тягне й садовить біля себе. Довга мовчанка).

Дубинський. (Присувається до неї ближче й хоче обняти, але вона відхиляється).

Мері. Не тепер, ні... (Встає).

Дубинський. (З нудьги бере книжку й перегортає). Яка чудова річ... (Встає й іде до неї. Стає поруч неї і бере її за руку). Мері... (Важко дихає).

Мері. (Відвертається. Тихо). Джан, ти праці не маєш... Як так можна? Ти більше страйкуєш, як працюєш.

Дубинський. Не можу-ж я йти за "скеба" працювати. Не можу видирати з голодних рук робітника шматок його хліба. Ні, Мері, я не можу зрадити робітникам!

Мері. Ні, не те я хотіла сказати... (Йде знов до вікна). Снігу так багато навалило... (Павза).

Дубинський. Мері... Мені часом буває дуже сумно... часом жаль мене бере, що життя моє так марнується... А часом хочеться мені втекти від людей на край світа... поїхати де в Пенсилвенію на шахти, залізити глибоко під землю тай сидіти там до смерти.

Мері. (Сумно). А мені думаєш краще живеться? Тринадцять років я мала, як завели мене в кресковню і запродали в неволю... Вже от четвертий рік там сиджу, мов у тюрмі якій. Світа й сонця не бачу... подумати страшно. А за що? За що, Джан?

Дубинський. Мері... все, що я говорив про любов -- правда. Щира правда... Все, те тепер діється зі мною...

Мері. (Опустила очі, нервово мне пальцями кінчик скатертини).

Дубинський. Мері, моя... люба... кохана... (Бере її

руки, кладе собі на плечі, і обіймає ними свою ший. Важко дихає). Поклади свою голову на мої груди і прислухайся до мого серця, як воно б'ється... Це любов... Перша, щира, палка любов... Кахана моя!...

Мері. (Повисла вся в його на шиї, палко стиснула його в свої обійми і сховала обличчя в його на грудях. Вся тремтить, немов би гірко ридає).

Дубинський. Люба... (Довга павза).

Мері. (Поволі підводить голову. На очах сльози. Нахиляється грудьми вперед, обличчям назад і наставляє губи для поцілунку).

Дубинський. (Дивиться прямо і вперто в її очі. Голос його тремтить). Стій люба, я буду дивитися довго-довго у твої очі. Там я бачу нове життя, нове щастя... бачу твоє серце, твою душу - першу велику й щирю любов...

Мері. (Раптом виривається з його обіймів і злякано відскакує на бік. Затуляє руками обличчя). І-і-і... Що я роблю? Іди з хати... Нас можуть застати... Іди, завтра прийдеши.

Дубинський. (Перше стерявся. А потім твердо й рішуче підступає до неї). Люба моя... страждаю, горю... (Простягає до неї руки).

Мері. (Знесилено падає на його руки і відхиляє назад голову. Палкий поцілунок і довга павза).

Лола. (В дверях. Витріщилась. Важко зносить до голови руки. Злякано посувається назад. А потім широко розчиняє двері). І-і-і!... Ото аж так далеко!!! Ти, дівко, сорому не маєш? Ах, ти! (Кричить). Тепер сидітимеш ти в мене боса в хаті! (Кричить, репетує, плаче зі злости).

(Заслона).

КАРТИНА II.

(Діється там-же, на прикінці травня, того самого року, в неділю вечером).

Мері й Дубинський. (Збираються до виїзду і дуже квапляться. При дверях від спальні лежить на долівці одна вже спакована валізка, а друга розскрита на канапі).

Мері. (Одягнута в нове весняне пальто, на ногах нові черевики. Вона немов би трохи підросла і поповніла. На обличчі неспокій і страждання. Нервово шукає в шухлядах. То квапиться, то вагається).

Дубинський. (В капелюсі, в руках парасоля. Непокойється і квапиться ще дужче ніж Мері). Швидко Мері... хутчій серце. Вони можуть надійти кожної хвилини. З кіна виходять по десятій, (Дивиться на годинник). А вже десята.

Мері. (Вагається). Тікати! Чого?... Куди?... Від кого? Від рідньої матері? (На очах сльози).

Дубинський. Ми повинні виїхати, Мері. Так склалося.

Мері. Вночі, по злодійськи тікати... (Підходить до його).

Дубинський. Та ти-ж знаєш, що мати твоя хоче, щоб ми конче йшли вінчатись. А я не піду... Я соціяліст.

Мері. І від цього треба нам тікати? Тікати від бога, від церкви, від рідньої матері. Осоромити себе, її... Джан, що ми робимо?... Джан... (Опускає руки й падає на канапу).

Дубинський. Люба... Після того, що було, ми вже не можемо розлучитись. Я тебе не можу ні забути, ні лишити. Ти моя, на віки моя. (Обіймає, голубить, цілує).

Мері. (Мовчить. Потім раптом зривається). І-і-і!... що ми робимо! До чого вже в нас дійшло... (Ломить руки). Мати в церкві, сестра молиться, а я... (Міняється на обличчі). Джан, мені страшно подумати... (Іде до дверей спальні. опирається об одвірок і гірко ридає).

Дубинський. (З жалем в голосі). Мері... Ну, чого ти?... Заспокойся... Я все беру на себе, тільки ти будь спокійна й весела. Перестань, забудь про те, що було... Ну, чого ти?...

Мері. Мені соромно глянути на світ, тобі в очі, розмовляти з людьми. Мені здається, що всі люде знають яка я... Мати знає, сестра знає, — навіть покійний мій батько на тім світі, і він знає, яка я тепер...

Дубинський. Глупота! Забобони темні! Для мене ти тепер найчесніша дівчина у світі!

Мері. (Поволі заспокоюється й сміється через сльози).

Дубинський. Піднеси вище голову. Будь горда! Іди сміливо вперед і ти будеш щаслива.

Мері. Як ти гарно говориш... Любий мій... Я з тобою на край світа... (Обіймає його за шию й цілує). А мама... бідна моя мама... З ким-же вона тепер буде?

Дубинський. Ми мусимо виїхати. Я ще тобі про все не говорив. То слухай. Будь спокійна і не хвилюйся. На п'ятого червня оголошена вже в Америці загальна мобілізація. Мене покличуть на війну в першу чергу... То, отже, щоби вийти з того становища я змушений тепер тікати звідси на шахти в Пенсилванію, переіменити там прізвище і зробитись чужинцем... Я на війну не хочу йти. Не хочу умирати за американських капіталістів...

Мері (Злякано). І-і-і! Нещастя. Що ж ми будемо робити?

Дубинський. Ми мусимо виїхати звідси якнай-

скорше... Хутчій, Мері, нас можуть застати... (Цілує її, відвертається, хапає валізку, замикає і бере другу).

Мері. (Біжить до дзеркала, обтирає заплакане обличчя і поправляє капелюха).

Дубинський. (З валізками йде до кухні).

Мері. (Хапає ще оден пакуночок, біжить в спальню, вертається і стає мов вкопана в дверях).

Дубинський. (У кухні).

Мері. Прощай моя кімнатко. (Схлипує до фотографії). Простіть таточку мій рідний... (Гасить світло, виходить і замикає двері. На сцені довго тихо і темно. Через кілька хвилин чути в коридорі крики, вигуки, метушню. Потім вже виразно чути голос Карачунихи).

Карачуниха. (В коридорі). "Ах, ти погана! А ти волоцюго — це ти її на це підвів!"

Голос Лоли. "Мамо! Вона тікає з коханцем! Тікає... вона, вона!..."

Голос Мері. "Пустіть! Пустіть!"

Голос Іванцева. "Е-е-е... Я казав, що так буде"...

Голос Карачунихи. "Не пушу! Крику нароблю. Поліцмана покличу... Пустити валізку! Пустити бо вкушу!" (Відмикає двері, входить до кухні а потім до вітальні, і волоче зі собою валізку. Світить світло). Тікати в дідньої матері? Чи ж я тобі ворог?

Лола. (Несе другу валізку). Ах, ти смарката! Тікати серед ночі з коханцем! Га! Сором який... Скидай мені зараз черевики і панчохи! Боса не втечеш...

Мері. (Заплакана. В руках капелюх). Не з "коханцем", не від мами, а з цього пекла. (Сідає на канапу). Думаєте довше буду я на вас працювати... (Входить Дубинський, а за ним Іванців).

Карачуниха. (До Дубинського). Ах, ти безсоромнику! Підмовляти! Зводити доньку мою. Сорому мені, старій, наробити!

Мері. (Схоплюється). Ніхто мене не підмовляв! Я сама з ним іду!

Карачуниха. (Здивовано дивиться на Мері): Ах, ги погана!...

Мері. (Крізь плач --- сердито). Годі на вас працювати! Досить з мене! Думаєте, довше буду оту товсту кобилу годувати! (Показує на Лолу).

Лола. (Дражниться). “Кобилку товсттю годувати”.

Карачуниха. Крадькома тікати з рідньої хати?

Мері. Ми ідемо на “форніч руми” і там будемо жити.

Карачуниха. (Розводить злякано руками). І-і-і!... Вже щось накоїла!... Жити невінчані, без попа, без церкви, без шлюбних перстенів, мов цигани які! Та я лучше в домовину ляжу, ніж маю тебе такою бачити. От дочекалась дочки!... (Плаче).

Лола. От куди вона метнулась! Мамо, черевики в неї здеріть і босу в спальні замкніть. Там вона буде мати весілля. (Сідає на канапу).

Іванців. Е-е-е, тут ще файт буде... (Сідає біля Лоли).

Лола. (Грубо залицяється до його).

Дубинський. (Гордо виступає вперед і пригортає Мері). Пані Карачунихо! Годі вам сперечатись, досить сваритись. Вона моя, --- вона моя наречена, а незабаром буде моя дружина.

Лола. (Живо). Сю-сю-сю!!!

Іванців. Е-е-е!

Карачуниха. Вона моя дочка!

Дубинський. Правда. Але до смерти вона не буде вашою. Треба їй уже самій якось жити.

Карачуниха. (Холоне). І через те треба серед ночі тікати з хати?... Як так можна?

Дубинський. Завтра ми звінчаємось на корті і Мері буде моя дружина.

Карачуниха. На “корті”! (Стоїть так з роззявленим ротом).

Іванців. Е-е-е! Міссіс, тітко... е, він соціяліста... е...

Карачуниха. (Бе об поли рúками). “Соціяліста”!

Дубинський. (Спокійно). Один соціяліст більше вартий ніж ціла сотня отаких глупих м’ясників, як ти.

Іванців. (Кричить). Е-е, він в церкву не ходить, в бога не вірить, не працює ніколи... Е-е-е більше страйкує як працює. Грошей немає. Тому він не хоче вінчатись в церкві, бо не має за що... е... е...

Карачуниха. Та в нашому роду й плоду не було, ще соціяліста. Та це-ж найгірша, найпоганіша людина на світі. Та я краще втоплю свою дочку в “рівері” ніж маю віддати її за соціяліста.

Дубинський. Не говоріть того чого не знаєте. Погляньте на мене – я соціяліст! Хіба я не людина? Горілки не пю, в карти не граю, читаю, вчусь і працюю. Страйк в нас вже скінчився. Ми перемогли і тепер добре заробляємо. Працюю завзято. Мері купив пальто, собі справив одяг. Маю гроші.

Карачуниха. (Міняє тон). Маєш?

Дубинський. На те працюю, щоб мав.

Іванців. Е-е, тітко, міссіс, пані не вірте йому. Він бреше. Як би він мав гроші, то показав би вам свою банкову книжечку... е...

Дубинський. (Грізно поглянув на його). Ти, гикало, ти!

Карачуниха. Джан, послухай мене, послухай поради своєї рідньої матері, послухай сину. Іди в церкву вінчатись.

Дубинський. (Твердо). Не піду! Не буду схиляти своєї голови перед чорноризником!

Карачуниха. Аж страшно слухати що ти говориш! Коли ти не любиш нашого попа – українського, тоді до другої церкви йди... Ідіть, діти...

Дубинський. Я не піду туди, куди не дозволяє мені моя совість.

Карачуниха. Тоді слухайте діти. Ідьте в друге містечко, щоб ніхто вас не знав і не бачив, і там тишком-нишком звінчайтесь. Тільки щоб з попом, тільки щоб перстені шлюбні мали на пальцях, більше я від вас нічого не хочу.

Дубинський. (Думає). Добре. Коли так то поїдем...

Мері. (Не розуміючи в чім річ). Поїдеш, справді?

Дубинський. Поїдемо. Мусимо їхати.

Іванців. Е... е... Тітко, міссіс не вірте йому. Він вкраде вашу Мері й завезе далеко-далеко. В Пенсилвенію завезе... я знаю... я е... е...

Лола. О, шарап!...

Дубинський. Поїдемо. Я даю слово перед людьми. (Повертається до Мері й наказує її щось).

Карачуниха. Діти мої, дорогі, любі... (Плаче з радості). Я за вас день і ніч буду бога молити...

Мері. (Тихо). Що ми робим!

Карачуниха. Тоді я на вас буду дивитись, як на дітей попом вінчаних, богом благословених... (Втирає сльози).

Мері. Я не можу дивитись на її сльози... (Вибухає риданням і біжить в спальню).

Дубинський. Мері, чого ти, Мері... (Пішов за нею).

Карачуниха. (Перш поглянула на них, здивовано знизала плечима, потім на Лолу й Іванцева і пішла хутко до кухні).

Лола. (Встає. Хмурить брови. Глядить в дзеркало. Іде до дверей від спальні. Стає, задумується, кусає нігті, іде й байдужно дивиться в вікно).

Іванців. Е-е... я вже перестав курити. Шкода грошей. Я думаю, що Джан бреше. Він і грошей не має і Мері вам вкраде... їй-богу, що вкраде... (Не знає

де діти очі. Сам до себе чогось посміхається).

Лола. (Не слухає його. Іде до дверей кухні, опирається руками об одвірок, кладе на них голову і гірко ридає).

Іванців. (Ніби сам до себе). Ї, на шові показували салдатів і офіцерів... я думаю, що в Нью Йорку краще мати свою крамницю ніж в Шікаго. Там більше людей наших. Скупчені всі... Лола, я вже купую собі крамницю... свою власну, матиму. (Побачив ридаючу Лолу). Лола, ти чого плачеш? (Встає). Така велика, а плачеш. (Розводить руками). Е-е-е, я тут не розберу.. то сміються, то знов плачуть...

Лола. Майк, іди до кухні. Мама тебе хоче.

Іванців. Добре... а ти не плач... я гроші маю... (Пішов).

Лола. (Встає і втирає сльози. Хмурить брови. Робить серйозне обличчя. Твердо й сміливо йде до дверей спальні й стукає в них). Джан! Вийди сюди, Джан.

Дубинський. (Виходить).

Лола. (Причиняє за ним двері. На обличчі задріть, люта безсильність). Ти до мене ходив, чи до неї?

Дубинський. (Твердо). До неї.

Лола. Брехня!

Дубинський. (Спокійно). Я широ її покохав, як ми тільки заізнались.

Лола. Брехня! Підла, огидлива брехня!

Дубинський. Звідки ти це взяла?

Лола. (Сичить і наступає на його). Брехня! Ти ходив до мене, правда до мене?

Дубинський. Я з призирством відношусь до людей, що не люблять працювати. Ти мені була б вічним тягаром на шиї...

Лола. (Люто). А-а-а!... Он куди він...

Дубинський. Ми з Мері будемо щасливі.

Лола. (Люто кричить). Я розібю ваше щастя!...

Дубинський. (Спокійно). Ти?

Лола. Я буду мститися над тобою все своє життя! Я буду на кожному кроці ставати тобі поперек дороги! Затям собі!

Дубинський. Ти на це не здібна... Вийдеш заміж за Іванцева, розтовстієш, обабишся й будеш дітей плодити...

Лола. (Кричить). Ніколи цього не буде. Я ним бріджусь. Я хочу бути щаслива! (Ходить по хаті й ломить руки).

Дубинський. (Посміхаючись). Помічник йому швидко знайдеться...

Лола. (Кричить). Не смій про мене так думати!... (Ходить зхвильована по хаті, мнє хустиньку міняється на обличчі. Дивиться на його, ледве стримуючи ридання. Потім твердо підходить, обводить руками його шийку й палко цілує в губи). Тепер квіт... (Іде хутко до кухні й гукає). Майк! Майк!

Дубинський. (Остовпів, не знає, що казати).

(Входить Іванців).

Лола. Майк, тобі Джан щось має сказати... (Іде й падає знесилено на канапу).

Іванців. Е-е, грошей позичити... не дам. Я іду в бізнес...

Дубинський. Майк, Лола хоче, щоб ти з нею одружився.

Лола. (Ридає й регоче разом). Хі-хі-хі!...

Іванців. Е-е... Вона хоче і я хочу... (Радіє й тішиться сам до себе, мов дитя цяцькою). Е, а чому-ж вона сама не говорить, що хоче...

Дубинський. Вона дівчина.

Лола. Хі-хі-хі!...

Іванців. (Радіє без пам'яті). Яку я буду мати гарну жіночку - красуню яку... (Вальковато іде до неї).

Е-е... моє ти золото. Я вберу тебе, як квіточку яку...
е... е... е...

Лола. (Ридаючим голосом). Хі-хі-хі!

Іванців. Га-га-га! Ге-ге-ге!... (Сідає біля неї).

Дубинський. (Іде до кухні й кличе). Пані Карачунихо! Пані Карачунихо! (Входить Карачуниха і щось їсть).

Карачуниха. А що тут таке?

Дубинський. Поздоровляю вас. Іванців мій швагер.

Карачуниха. Ай-я-яй! (Витирає руки об брудний фартух).

Дубинський. (Іде до спальні). Мері, ходи сюди! (Входить Мері. Очі заплакані).

Карачуниха. Ах, яка я рада! Яка я рада! Я так вас люблю, містер Іванців, мов рідного сина.

Іванців. Е-е... дякую. Лялю вашу я дуже-дуже люблю. (Усміхається й кланяється, незграбно).

Дубинський. (До Мері). Яка несподіванка. Вони заручились.

Мері. Я того ждала... (Тулиться до нього).

Лола. (Присувається до Іванціва). Муж мій... Хі-хі-хі!... Коханий мій... Хі-хі-хі!... (Очі наливаються злими слізами).

Іванців. (Відсувається). Е-е... я зараз шлюбні перстені... зараз перстені. Без шлюбних перстенів заручини в Америці нічого не варті...

Дубинський. (Бере Мері під руку, відводить на бік. пригортає, щось їй накає, голубить).

Лола. (Люто позирає на них, мов непритомна кидається на Іванцева й душить його в своїх обіймах). Муж мій!... Муж мій!... Хі-хі-хі! (Ховає обличчя в його на грудях. Регоче й ридає, позираючи на сестру злими очима).

Іванців. (Злякано пробує увільнитись). Е-е... хі-ба ж так можна?...

Қарачуниха. (Радіе). Можна, можна... Хвалити бога, дві дочки нараз... хвалити бога. (Радіе й плаче). Зяті будуть працювати... все до купки, по центику... по долярчику до купки. Вже й куховарство те не потрібне буде. Нащо воно мені на старість? (Дивиться на фотографію, плаче й радіе). Не знаєш ти Михайлику, яка я тепер щаслива... (Говорить довго, ніхто її не слухає. Заслона спадає, а вона ще говорить та й говорить).

(Заслона).

ДІЯ ДРУГА.

Картина I.

(Минає три роки. Діється в Нью Йорку на іст-сайдській частині міста близько Бавери. Сцена виявляє убоге робітниче помешкання, з одної лише кімнати — кухні, в самім низу камениці. Одні бокові двері виходять до коридору, а другі від спальні. Проти глядачів старі широкі вікна, через які видно вулицю, ріг великої кількоповерхової кравецької майстерні з написом: “Кауфман і син”. Через вікна видно, як час-від-часу переходять люде.

В кухні ще не прибрано, як слід, але всі вже меблі стоять на своєму місці. Попід стінками стільці, накритий газетами столик, на яким стоїть дешева газова лампа; стара заіржавлена велика залізна піч, мисник, рукомийник з краном; холодильна шафа, на ній велике дзеркало в дерев'яних рямках. На вікнах нема фіранок і з вулиці в хату падає чорна тінь.

Кінець березня. На дворі вже потепліло і пахне ранньою весною, хоч в Нью Йорку це дуже важко помітити. Шеста година рано. Коли підноситься за слона, на сцені має бути цілком темно й тихо. Чути тільки, як на столі цокає годинник-будило та хропуть сплячі в спальні. Згодом годинник диркнув кілька разів, захропів і починає голосно дзвонити. Зі спальні чути напів-сонний, напів пробуджений мужеський голос): “Шарап!”

(Годинник дзвонить. В спальні чути, як мужчина знов захріп. Потім жіночий голос): “М-м-м... х-х-х.”

Мужчина знов: “Шарап, кажу тобі!”

(Годинник дзвонить. Ледве помітно, як зі спальні вибіг чоловік, босий в нічній сорочці, вхопив годинника, потелепав його, втихомирив і поніс в спальню.

Через кілька хвилин він виходить до кухні, босий в штанах і верхній сорочці несе в одній руці черевика, а в другій годинник. Ставить його на стіл, кидає на діл черевика, світить світло).

Дубинський. (Постарівся на яких п'ять років. Розмовляє вже більше свідомо, частіше хмурить брови, морщить чоло, але все ще багато жартує). Га... таке мале, а таке крикливе... (Взувається). Найгірший ворог робітника, це будило рано. (Встає). Він тебе не помилює... А саме тоді як смачно спиться... А! (Поцмокує, випростовує і йде до дверей спальні).

Спи, спи Мері. Тобі нема чого ще рано вставати. Я сам їсти принесу... Розбудив таки... мертвого розбудить... Встаєш таки?... (Іде до спальні і зараз виходить, несе в одній руці м'який ковнірик і краватку. Стає перед дзеркалом, збирається. Нагадався, що невмиваний, іде до рукомийника і вмивається).

Мері. (Виходить зі спальні в нічній білій сорочці і черевиках на босих ногах. Вона поповніла, підросла і оформилась, як молода гарна жінка. Очі сиві, немов-би трохи змінились і прибрали більше синьо-матовий кольор. Вона навчилась вже хитрити перед чоловіком, хоч ще його щиро кохає). Вже по шестій... а...а. а! (Позіхає. Іде до дзеркала, поправляє коси позаплітані на ніч в кіски і позашпилювані шпильками).

Дубинський. Ти вже встала так рано. Могла-би ще спати.

Мері. Хіба тут можна заснути в цім пегребі? Тут мертвого розбудять. Товчуться всю ніч... Що тут за люде такі живуть?

Дубинський. Звісно, не багаті... злиднота міська - випадки суспільства, жертви капіталу. (Павза).

Мері. (Сумно). І ми серед них?... Я не про таке життя мріяла...

Дубинський. Що вдієш?... Від капіталу тепер не сховаєшся.

Мері. (Іде до спальні і вертається з рушником. Міняє тон). Ти чув, Джан, там жінка плакала за стіною? Я не можу спати, коли чую плач...

Дубинський. Ніхто там не плакав. Уява одна. (Збирається). Ти так до всього тепер прислухаєшся Мері. Я думаю це нерви... звичайно в такій порі.

Мері. Ні, це не уява, коли я чую власними вухами.

Дубинський. А, я от не чув.

Мері. Знаєш, Джан, від того часу, як умерла мама, я ніяк не можу заспокоїтись... Мама похована в Нью-Йорку, а тато в Шікаго... Обоє на чужині спочивають... А так мріяли про "старий край". Страшно на чужині вмирати. (Сумна, на очах сльози).

Дубинський. (Співчуваючи). Ну, перестань... Що там згадувати. (Накладає капелюха).

Мері. Джан, я тут боюсь жити. Мене лякають ці чорні брудні стіни, ці закутки страшні.

Дубинський. Мері, що тобі є?

Мері. (Міняє тон. Нервово). Навіщо ти мене привіз в оцей страшний Нью-Йорк?

Дубинський. Але-ж Мері, сама ти знаєш, що я не по добрій волі сюди приїхав... та й ти так само.

Мері. (Гостро). Не знала я тоді, що ти мене затягнеш в такі злидні.

Дубинський. Обудешся - при звичаїшся... Я маю працю. А ти знаєш що це значить мати працю в той час, коли п'ять мільйонів безробітних? Це зветься "щастям"! (Іронічно). Щастя... Ха-ха-ха! Коли в тебе на руках і ногах кайдани.

Мері. (Байдужно оглядає себе в дзеркало). Я

так вже була привикла до Маринських. (Павза). Нам там гак весело жилось, в Честері. Правда, коли ти виїхав до Нью Йорку, я так довго потім скучала за тобою. Все боялась, що ти тут праці не знайдеш.

Дубинський. (Пильно глядить на неї, стараючись немов би розгадати, щось потайне, загадкове).

Мері. (Після довгої мовчанки). Антосю я так була полюбила мов рідну сестру... Грати вже я була трохи навчилась, а тут знов забуду... (Мовчанка).

Дубинський. (Після довгої павзи. Пройшовся кілька разів по хаті). Що там Тось?

Мері. (Міняється на обличчі). Тось... Е, нічого... може й він коли приїде до Нью Йорку... Джан, я так люблю музику. Коли Антося грала, я завжди плакала. (Мовчанка).

Дубинський. (Поволі підходить до неї). Тобі жаль Тосья?

Мері. (Ніяково знизує плечима). З якої речі?... (Повертається до вікна). Ще семої нема, а на дворі вже так видно... Кажеш Тось. Що він мені? Те, що й тобі.

Дубинський. Не більше?

Мері. Ревнуєш?... Ха-ха-ха! Нічого, будь спокійний... (Хоче йти в спальню, вертається, стає й обкусує нігті. Міняється на обличчі. Тихо). Підозріваєш?

Дубинський. (Ходить). Сестра вже була?

Мері. Я там була... І-і-і! що з неї зробилось — не розумію. Як так можуть гроші людей поспути?

Дубинський. Це вже така пощесть. Люде починають любити доляра, самі потім робляться рабами доляра.

Мері. Ну, то вже як бізнес, то треба опуститись до самого дна: забути честь, сором повагу до себе?...

Дубинський. Абсолютно... Та годі про них. Вони пропащі вже люде. (Безнадійно махає рукою).

Мері. (Іде в спальню, в дверях). Не забудь-же

Джан два фунти меленого цукру. (Пішла).

Дубинський. Добре... (Стоїть, думає, повертається до дверей, знизує плечима й поволі виходить).

Мері. (Виходить, іде до стіни і дивиться на стінний календар. Довго дивиться й міняється на обличчі. Робить страшні очі. В розпачу хапає себе за голову і ледве чути скрикує: "і-і!") Йде в спальню.

На сцені тихо. На дворі вже розвиднілось. Видно через вікно, як вулицею проходять різні постаті людські, серед яких є скулені, покривлені, горбаті. Проходять повз вікна, тремтять від холоду --- зникають. Стук у двері).

Мері. (Входить одягнута). Увійдіть!... (Входить Сура Лейбович. Вона стара дженіторка, носить заялений мережаний фартух, чорну довгу спідницю й черевики з хорого свого чоловіка. Злидні ньюйорського брудного життя відбилися на всій її постаті. Вона любить багато говорити, брехати підхваляватись).

Сура. Дай вам боже доброго ранку, смачного сніданку і ранного щастя. Дай вам боже всього... А чоловіка нема? (Розглядається по хаті).

Мері. Пішов до крамниці. Я тут ще чужа, не знаю навіть де вийти.

Сура. То нічого. Привикнете, обудетесь... то нічого... я оце принесла вам ключі. Оцей ключ, від дверей, цей від спальні, а оцей від тих дверей, що часом треба вийти, сісти й замкнутись... Хе-хе-хе! То оце я принесла вам ключі.. (Наставляє й тримає).

Мері. Добре, що принесли --- дякую.

Сура. Ласкава моя пані. Моя ви пані дорога, золота. Ви знаєте я бідна дженіторка. (Плаче). Така бідна, що аж сина. Старий мій вже два роки з ліжка не встає. Ноги в нього не працюють. Я така бідна, така бідна... (Плаче).

Мері. Вам щось належиться?

Сура. Мені належиться комісове. Такий ньюорський звичай... Я ваші кімнатки так гарно мила...

Мері. (Дістає з торбинки гроші). Ось вам два доляри. Більше не маю... ми сами бідні.

Сура. (Бере гроші). Дякую... тільки два доляри. Я ваші кімнатки так чисто мила...

Мері. Тут бруду повно... темно в коридорі... Як, я буду жити...

(В коридорі чути грюкання дверима й мужеський крик: "Тей, дженіторка! Де ти!")

Сура. (Прислухається). Ох, що там таке. Знов п'яні... ох!... (Пішла).

Мері. (Махає руками, затуляє вуха, йде в спальню. Входить Дубинський. В одній руці пакуночки, в другій газета).

Дубинський. П'ять мільйонів безробітних, по містах бред лайни — голодні заколоти. (Кидає на стіл газету). От чим віддячилась тепер американська буржуазія робітництву за його участь у війні! (Іде до спальні. Здивовано). Мері, ти плачеш? Що з тобою? (Біжить в спальню. Через кілька хвилин обоє входять).

Дубинський. Що скоїлось, Мері? На тебе глянути страшно. Чого ти плачеш?

Мері. (Втирає сльози). Нічого... Часом людина плаче від болю, а часом з досади. Тут дженіторка була й таке наговорила...

Дубинський. Мері, ти щось таїш від мене... Я ніяк не можу тебе зрозуміти. Ти щось маєш на думці, якусь вагу на серці.

Мері. (Ніяково). Ти сам знаєш. Хіба це життя? Про таке я щось мріяла? Такого життя від тебе я сподівалась?...

Дубинський. Якого ти життя хочеш! Буржуазного, паразитського. Ти знаєш, такого життя я тобі не можу

дати. Я робітник і тим горджусь! Я не живу з праці других.

Мері. Говори собі... (Повертається, дивиться у вікно і злякано скрикує). Дивись, дивись, Джан! В вікна люде заглядають. Страшні, голодні, обідрані. Який жах! Чорні злидні до нас ідуть... (Затуляє обличчя руками і тулиться до його. Проти вікна став горбатий, обірваний чоловік, клацнув голодними зубами, подивився в хату й пішов).

Дубинський. Капіталізм... раби... експлоатація... люмпен-пролетаріят... (Тулить її). Я знаю, все те рабське оточення причиняє тобі тяжке страждання...

Мері. Там вони стають в "бред-лайн"... Стоять, дрожать на холоді, просять їсти... Як страшно просити їсти!...

Дубинський. (Заспокоює її). Так, це жахливе... страшно на них дивитися. Але що вдієш? Така капіталістична система, треба з нею боротись.

Мері. (Поволі заспокоюється. Розпаковує пакуночки. Руки у неї тремтять, Робить снідання). Газу нема. Так сухе їстимеш...

Дубинський. Нічого.

Мері. Не з'їси ніколи, як слід, не спочинеш. Вічно по тих зборах товчешся... (Ставить на стіл снідання).

Дубинський. Що-ж робити, Мері... (Сідають і їдять). Ідейний мій обов'язок (їсть). Не можу я йти на перекір своїй совісти... (Доїдає і встає).

Мері. (П'є каву). Таке життя...

Дубинський. Слухай, любя. Я ниньки не йду до праці.

Мері. (Здивовано). Чому?

Дубинський. В мене нині важна дуже партійна конвенція лівого крила.

Мері. Яка конвенція?

Дубинський. Партійна, окружна... Чого ти так?

Мері. (Встає). Я нічого... ну, не йдеш, то не йдеш...

(Сама не знає, як з рук випустила ножа). Але ж, Джан, в нас грошей нема. Ми в довгах по шию. Тепер таке страшне безробіття. Що буде, як тебе з праці проженуть? Чи думав ти коли над цим?

Дубинський. Так, думав. Для мене ця конвенція дорожча всього на світі. В партії наближається розлам. Ліві елементи творять вже свою революційну комуністичну партію, що поведе американський пролетаріят шляхом перемоги. Чи-ж можу я там не бути? Чи дозволяє мені на це моє революційне переконання?

Мері. (Благаючи). Подумай над тим, що робиш. Ти-ж не сам... Зрозумій мене, що ти не сам... (Хвилюється й страждає. Прибирає зі столу. Руки у неї тремтять, бліде обличчя).

Дубинський. (Твердо). Знаю і розумію. (Дивиться на неї. Довга мовчанка).

Мері. Поснідав... іди... іди хутчій... (Знесилено опускається на стілець).

Дубинський. (Іде до вікна, дивиться кілька хвиль на вулицю. Вертається. Стає біля дверей спальні й кладе голову на одвірок. Довга мовчанка).

Мері. (Дивиться на його. Очі повні сліз).

Дубинський. (Іде до столу, сідає. Тихо). Мері...

Мері. Любий мій! Що ти робиш? Тебе з праці проженуть... Наперед я це знаю й відчуваю... Я... я дитиною обзаведусь. Що ми тоді будемо робити?

Дубинський. (Стервся). Що?... в мене конвенція... Як це так? Ти певна?

Мері. Так... Де твій капелюх? Іди швидко... (Шукає по хаті. Поглянула у вікно, трагічно скрикує, біжить до його й ховає обличчя в його на грудях). Ідуть оті з "бред лайн"-и... Я боюсь їх... обличчя у них чорні, зголоднілі... вони такі страшні... Незабаром ми будемо серед них... Як страшно жити!... (Тремтить й риде в нього на грудях. Повз вікна пройшло кіль-

ка згорблених людських постатів. Чорна, довга тінь перейшла від них по хаті).

Дубинський. (Тисне її в обіймах) Що з тобою, Мері? То лише тінь від них перейшла по хаті... треба фіранки купити... Ага! Коли я йду боротись за те, щоб не було на світі оцих злидарів, то ти мені, що кажеш?

Мері. Ну, іди-ж... там тебе чекають...

Дубинський. (Тисне її в обіймах). Який я радий. Це-ж наше спільне щастя...Я... але-ж мені час. Там справа страйку і таке інше... Прощай любачка...

Мері. Іди, іди... (Накладає капелюха і майже випихає його геть. Сама стоїть, мов закам'яла. Потім виймає з пазухи листа і рве його на двоє. Спиняється. Скрикує, але так тихо, що ледве чути. На обличчі мука й страждання. Жагуче перечитує та водночас цілує листа. Перечитавши швидко, рве на шматочки і кидає до печі.

Іде в спальню і зараз виходить. Хутенько та з заклопотанням доброї господині починає поратись по хаті; змітає зі стільців пил, розставляє стільці, робить порядок. Тихенько наспівує веселеньку пісеньку, а потім, як напів-непритомна опускається на стілець, її руки та голова падають на стіл. Проти вікна спинився Великий Джек. Довга, чорна тінь падає в хату.

(Заслона).

КАРТИНА II.

(Минає три тижні. Діється там-же. Приміщення Дубинських краще прибрано: на вікнах фіранки, на столі скатертина, від спальні заслона тощо. Ранок. Дев'ята година).

Мері. (Пораяється по хаті. Часто стає, важко замишвшись. Згодом іде до дверей спальні, спирається на одвірок і довго думає. По обличчі проходить нервова зміна. Потім іде до вікна й сумно дивиться на вулицю. Побачивши, що Дубинський іде з праці, жахливо сплеснула в долоні й ледве вимовила): І-і-і!...

(Входить Дубинський. На обличчі втома. Увесь він в пригнобленім настрою. Витягає з кишені ножиці, міру, моташку ниток і сердито кидає на стіл. Знесилено, ледве вимовивши: "ТЬфу!" сідає на стілець).

Мері. Вже? (Підходить до його з заду й кладе йому руки на плечі. Мовчанка).

Дубинський. З праці прогнали. Постарались жовті соціалісти. Мій хазяїн їх руку тримає. (Довга мовчанка).

Мері. Що-ж ми будемо робити? (Ковтає сльози). Перше ти підеш в "бред лайну", а потім я за тобою. Це буде... За що тебе прогнали?

Дубинський. Мене прогнали через провокатора. В нас підготовляється страйк. Я в комітеті... Жорстока експлоатація робітників доводить їх до відчаю. Вибух неминучий.

Мері. (Сідає на стілець, бере обличчя в руки, опирається об стіл і здригається, ніби тихо плачучи).

Дубинський. (Підводить її обличчя). Мері, я знайду працю. Знід землі вирву, а знайду! Я буду працювати. Я молодий — дужий: маю руки й ноги на про-

даж. Зараз знайду можливо ще ниньки. (Відходить). Знайду... І кого я дурю? Безробітних скрізь повно. Мільйон зайвих робітничих рук шукають купця на себе... О, як тяжко бути рабом, як досадно бути невільником! (Ходить).

Мері. Ти міг би був інакше, коли б хотів... Нещастя...

Дубинський. Перестань, Мері. Мене серце болить, дивлячись на твоє страждання. Хіба мені первина? На те раб, щоб його купували й проганяли...

Мері. (Раптом зривається). Гаразд! Я йду до праці. Піду сяду при машині, зігнуся вдвоє і буду шити. Приведу тобі каліку, на потіху... Пустити, я йду...

Дубинський. (Заступає їй дорогу). Спам'ятайся, що ти говориш? До того ще далеко...

Мері. (Падає у роспуку й сідає знесилена на стілець). Що сестра скаже? Вона щойно тут була... Підмовляла мене зробити аборт, а потім розвестися з тобою...

Дубинський. (Після мовчанки). А ти що їй?

Мері. Хотіла показати на двері та не могла. Гроші винна. Доведеться ще позичати.

Дубинський. Ти не пристанеш на те? Правда?

Мері. (Твердо). Ні!

Дубинський. (Дивиться їй у вічі). Правда?

Мері. Так. Без твоєї згоди я нічого не буду сама робити... Ох, що я говорю?... (Затуляє руками обличчя).

Дубинський. (Прояснив на обличчі). Голубонько моя... Ти моє життя, моє щастя... А твоя сестра... Мері. Я дихаю вогнем! Гірко той полече руки, хто захоче бабратись у моїх грудях...

Мері. Вже пізно... ото, я й забула! Ти голодний прийшов. Я побіжу до крамниці... (Збирається).

Дубинський. (Байдуже). Не треба, Мері, ще рано...

Я йду праці шукати. (Знесилено схиляє на руки голову).

Мері. Ні, я піду... (Сумно). Там хоч було на книжку давали в крамниці, а тут... останні центи доідаємо... Що то даліше буде?... (Пішла).

(Входять Іванцеві.)

Іванців. (Потовстів і випас собі черевце. Голова зробилась ще більшою, а вуха менші. Розмовляючи, сопе, нервується, мішає слова і немов бентежитья. На все задивляється з недовіррям, по бизнесменськи, нікому нічого не вірить, всього боїться. Коли говорить про гроші й бизнес, то спідня губа трясеться).

Лола. (Зібрана в капелюха та в жіноче весняне пальто. По модному обстрижена. Вона поповніла, закруглилась, вичищена, вигладжена — пухка. Всього на ній немов-би облипло. Руки білі, пухкі, видно, що давно вже не працювали. За три роки вона геть вже заммериканізувалась: невдало пробує вдавати з себе “американську лейді”, середньої руки, говорить мішаним жаргоном і взагалі велику кирпу гнє. В дверях побачивши Дубинського). Джан, ти в дома? В робочий день і в дома? “Джізус Крайст”... Як так можна! А де Мері?

Іванців. (Випереджає її). Джан, я... е... е... купив собі вже автомобіля. Великого, гарного... е-е-е... Того, що пани їздять...

Лола. Мері вдома, питаю, чи до праці вже нагнав?...

Дубинський. Пішла до крамниці. Сідайте любі гості. Я такий радий, що ви прийшли.

Іванців. Е, перше на автомобіль подивімся. Потім будем сидіти... Ходи, Джан, ти мій е-е-е...

Лола. Майк, ти будь шарап! (До Дубинського). В тебе стільці такі м'які... Форнічі гарні. (Сідає).

Дубинський. Звичайно, як для різників... (Закурює й пускає носом дим).

Іванців. (Кладе капелюха на стіл). Ходи подивишся, як я багатію... е-е-е... (Бере стільця й сідає).

Дубинський. Ну, як бізнес, Майк.

Іванців. О, файно, файно... Грошики, грошики... Ге-ге-ге!... (Потирає завдоволено руки). Сволочі українці мене бойкотують... Кажуть, що я польський патріот... А я ниньки вивісив в вікні американського прапора, завтра вивішу польського, а після завтра українського... Я... я... що мені? Я бізнесмен... Я маю гроші... (Нервується, спідня губа трясеться, потирає руки, озирається).

Лола. (Вмішується). Мене питай про бізнес. Я “бізнес лейді”. Він йолоп, нічого не розуміє.

Іванців. (Підскочив, образившись). Ти, ти!... Шарап будь! Гроші хто вклав в бізнес? Забула, яку я тебе голу взяв! Я тобі... (Крутиться в кутку й підозріло чогось озирається на всі боки).

Дубинський. (Голосно сміється).

Лола. “Лейдіс форст в Америці”! Ти це повинен знати... (Ходить по сцені. Іде до дзеркала й зараз знову вертається).

Іванців. Джан, я хочу Мері забрати...

Дубинський. (Не розуміючи в чім річ). “Забрати”. Як забрати?

Лола. Мені потрібна наймичка. Як я маю чужій платити, то лучше сестрі заплачу. Де вона тепер піде? Хто її візьме? А ти праці не маєш і грошей не маєш...

Іванців. (Глузує). Комуніст!... Хе-хе-хе!... Ге-ге-ге!...

Дубинський. Ти це жартуєш, чи серйозно, бо я можу показати на двері.

Лола. Кому, мені? За що? (Паленіє). За те, що сестру хочу вирятувати з цих злиднів страшних? За те, що хочу привчити її до бізнесу?

Дубинський. Я нічого не маю спільного з вами. Вона тим більше...

Лола. В мене багатство. Вона буде мати де спати,

в чім ходити. В мене форнічі дорогі, ліжка оріхові, матраси водосяні, радіо в хаті, килими під ногами, автомобіль великий, дорогий. Я багачка, маю “геппи лайф”. Я щаслива. А ти що? Злидар, голяк і більше нічого.

Іванців. Ге-ге! От, моя Ляля розходилась... Так йому, так... Моя Ляля, ге... (Потирає руки, озирається, мацає сам себе по кишенях).

Дубинський. (Склав руки на грудях, посміхаючись киває головою). “Геппи лайф”, га! Ех, нещасні ви, крамарі...

Лола. Ти возишся з тим комунізмом, як дурень з писаною торбою. А сам голий на всі боки. До хати страшно зайти. Хіба так люде живуть! Вулиця чорна, страшна. Гавз валиться. Люде обдерті, боми всякі в вікна тобі заглядають. Тут здуріти можна.

Дубинський. (Спокійно). Не бійся. І ти будеш серед них. (Іде до вікна).

Лола. Я? Ти крейзи!... (Гордо підносить голову).

Іванців. Хе-хе-хе! От це то жіночка... Ге-ге-ге! (Ходить по сцені й виставляє черевце). А, це тому, що я їй даю повну волю. Не напихаю її, як ти свою, всякими там антагонізмами. Вона розуміє життя... хе! ..

(Входить Мері з пакуночками в руках.)

Лола. (Біжить до неї тихо). Ходи, Мері. Він там є... чекає... ходи, дурна. Будеш мати “геппі лайф”.

Мері. Лялю, я не піду. Ти здуріла... (Роспаковує харчі тремтячими руками).

Іванців. (Іде собі до вікна). Е, дивисьно. Он твій партнер іде з “бред лайни”. По тебе вже йде... ге-ге!...

(Іля вікна пройшла висока згорблена постать. Стала. Чути, як іде в коридорі і в п'яті шукає дверей.)

Лола. (Наказує Мері і провадить з нею німу розмову).

Іванців. (Вертиться по сцені, показує самому собі щось на пальцях і частенько чогось посміхається, по-

казуючи зуби. Входить Великий Джек. Джек той є собі звичайним суб'єктом з аБври, якого годі розпізнати, чи він є справжний бом, чи тільки вдає його для потіхи. Він високий на зріст, голова довга, схилена на один бік, волосся вже сивувате, сторчком стоїть; на потилиці клопоть рижого капелюха. Шия довга, жилава. В плечах вузкий, трохи горбатий, ноги довгі, криві і в один бік і починаються мало не від самої шиї. Штани на нім короткі. Спинившись в дверях, він перш оглянув хату й публіку, потім поволі причиняє двері. Іде боком на авансцену, стає плечима до бокової стіни, дивиться, потім говорить. Взагалі, говорить він дуже мало, більш грає мімікою та рухами). Я прийшов...

Мері. (Тихо). Чого він прийшов? (Боязко тупиться до Лоли).

Іванців. Ге-ге-ге!... (Показує пальцем, то на Великого Джека, то на Дубинського).

В. Джек. Я прийшов з "бред лайни". Там ниньки нічого не дають... Я... я їсти хочу.

Іванців. (Кричить). До праці, ледачий бом-е-е!...

Лола. Тут лейдіс... Чого ти прийшов? Іди до таких, як сам.

В. Джек. (Не звертає на них жадної уваги). Лейдіс і джентелмен... (Здіймає капелюха й починає жебрати).

Іванців. (Кричить). Жебрати не вільно в Америкі! Ти це повинен знати!

Дубинський. (Встає, хмурить брови й показує на Джека пальцем). В життю цієї людини була своя драма й своя трагедія... (Дає гроші, відходить і сідає).

В. Джек. Лейдіс і джентелмен -- дякую вам... (Низько кланяється, тримає гроші в жмені й накладає клопоть капелюха на голову. Повертається до Лоли). Будьмо знайомі!... (Повертається потім до Іванцева).

І з тобою теж... Памятай, що я в "брід лайні" не таких ще бачив...

Лола. Ха-ха-ха! Що він торочить? От крейзи бом...

В. Джек. (Відступається від неї і стає плечима до дверей. Говорить з початку тихо, а потім все голосніше й голосніше). Я диття ньюйорських трущобів! Тінь чорних злиднів! В очих лахміттях... (трясе латтям) зібрані сльози всіх ньюйорських злидарів, таких як я. (Гордо). Я Великий Джек! Король бомів на Бавери. Краса й гордість Америки!... Великої й багатой Америки!...

Лола. Геть з хати! Тут тобі не вулиця, тут лейдіс... Чого робиш нойс?

В. Джек. Дякую... дякую... (Кланяється, згинається й виходить).

Лола. Бачиш який тут гавз... Боми з вулиці заходять. Прийшов би він до мене!...

Дубинський. Перестань кричати. Можеш ще сама там опинитись... разом з чоловіком. Дарма, що так кирпу гнеш...

Іванців. (Скипів). Джан, ти крейзи! Ге... ти знаєш хто я такий?... (Гордо). Я Майк Іванців! (Виставляє наперед черевце). Маю моні, маю хлопів на продаж!... Е-е... Я вмю робити гроші. В Америці той тільки щасливий, хто вміє робити гроші... Я тебе можу купити з тілом і душею — разом з твоїм комунізмом нещасним... Я маю автомобіля... А ти що маєш? Е-е... голяк, злидар і більш нічого... Тьфу! Е-е... ходи, Лола, поїдем... Мені соромно сюди заходити... ходи... жіночко моя гладенька... (йде до дверей).

Дубинський. Двері в нас не замикаються. Я сміття з охотою вимету за вами...

Лола. Ходи Мері подивишся на "геппи лайф"... (Вони вже йдуть до дверей, як швидко вбігає робіт-

ник Наседкин. Він ще молодий, в робочій сорочці, без шапки. Засапавшись).

Наседкин. Джан, ходи! Швидко ходи на фабрику. Там таке заколотилось, що аж, аж! Як тільки тебе прогнали --- робітники всі обурились... страйкують, бунтуються. Нам платню зривають, там страйк... тебе питають... ходи... мерщій...

Дубинський. (Зрадів). Я зараз там буду... (Збирається швидко).

Наседкин. Всьо там заколотилось отак... (Показує рукою). Фабрика ходором ходить... Кауфман голову стратив... Швидко, Джан!...

Мері. (Пробує його затримати). Джан, не йди...

Іванців. Ге-ге-ге... знов страйк... (Посміхається в кулак. Потирає руки). Дострайкувався ти вже, не-боже, до голих пят... ге-ге-ге!

Дубинський. Ти ж знаєш, що мене нічим не спишиш... Ну, я готовий, ходім.

Наседкин. Підем... зрадіють робітники... провідник наш... Швидко, брат! (Побігли).

Іванців. (Їм у слід). Ге-ге-ге... (Посміхається злочинно).

Лола. Бач, бач, який в тебе чоловік?...

Мері. Що мені з ним робити?

Лола. Діворс... діворс з ним бери!... Ти з ним ніколи не будеш мати гені лайф... Діворс... Ходи, Мері!...

Іванців. "Діворс... діворс"!

Мері. (Стоїть в закаменілій позі).

(Заслона.)

ДІЯ ТРЕТЯ.

Картина I.

(Діється там-же сім місяців пізніше. За той час господа Дубинських ще гірше обідніла та запустилась. На однім вікні фіранка геть відірвана і з хати видно все, що твориться на вулиці. На другім вікні половина фіранки ледви телепається. Кухня не прибрана, підлога не мита, бляшанка зі сміттям під столом; стіл накритий газетами, а на нім не миті ложки та миски. Все в кухні запущене та брудне. Видно, що господарині не було кілька тижнів в дома і за хатньою чистою не було кому пильнувати).

Мері. (Лежить на канапці. Біля неї стоїть на двох стільцях, нова бляшанка з якої видно лише два ріжки білої подушки. Там спить немовлятко. Вона нещодавно привезена з лікарні, ще хвора, ледве ходить, але вже видужує. Голос у неї чистий, м'якший, обличчя краще, приємніше, і вся вона захоплена тихою душевною материнською радістю, що буває у жінки після родів. Вона радіє тим, що стала вже матірю).

Дубинський. (Постарівся і трохи змінився. На обличчі помітна втома, впертість, навіть грубість. Жорстока боротьба з капіталізмом поволі вже почала на нім відбиватись. Він не голений вже кілька днів. В синій сорочці, з позакачуваними рукавами, пригріває на газівці страву, ставить її на стіл і дуже квапиться. Робочий день. Перша година по полудні. На вулиці, проти Кауфманової фабрики, видно багато робітників. По хідниках стоїть "пикет лайна" — страйкуючих кравців. Дубинський наливає горнятко чаю, халає корбочку з перцем і чуть не насипав замість цукру,

ставить сердито назад, насипає цукру, мішає і подає Мері). Молока-б тобі свіженького... та нема часу побігти. Чортів молошник так і не привіз... Грошей хоче наперед... спить, га? (Кинув радісний погляд на немовлятко, сів при столі і їсть хутко).

Мері. (Мішає ложечкою чай). Такий бруд... так запущено скрізь... Підлога не мита... миски та ложки попліснявіли... кухня засмерділась.. (Сьорбає). Що ти робив цих дві неділі?

Дубинський. Не міг, люба. Часу не мав. В мене зібрання, мітінги... "пикет лайна". (Їсть). Страйк... О, той страйк! Найбільше жорстокий, найбільше впертий кравецький страйк, який тільки знає ньюорський пролетаріят? (Їсть). Восьмий місяць... подумати страшно.

Мері. (Сьорбає). А чи є який вигляд на перемогу?

Дубинський. Ниньки знов засідає комісія. Кауфман сам покликав... (Їсть). Я вірю в перемогу... (Встає)

Мері. Жиєш і дихаєш одною лише надією. Тепер треба вже прощось більше подумати - - ми-ж не самі... немовлятко онде...

Дубинський. Кунель поставити... я зараз. (Наливає воду і ставить на газовку). Ми зломим Кауфмана! Він мусить піддатись робітничій силі! Не допоможуть йому ні генстери, ні погроми, розбої поліції, масові арешти, ані злочинна провокаторська робота правих проводирів профспілки... (Міє миски, витирає і складає на мисник).

Іванців. (Вбігає заснавшись і біжить до каналки). Е-е, Мері, в тебе ночувала коли моя жінка. Так, чи ні? Кажі, ночувала?

Мері. Що сталося, Майк?

Дубинський. (Насмішкувато поглянув на його). Вже заколотилось...

Іванців. Е, одне тільки слово скажи... ночувала чи ні?

Мері. Нащо тобі знати?

Іванців. Е-е... я хочу знати. Я хочу щоб ти при свідках сказала. Вона каже, що ночувала в сестри, а я кажу, що вона бреше. Вона в тебе ніколи не ночувала. О, я знаю... вона ночувала в "ловера"... (Кричить). Вона має "ловера"!

Дубинський. (Складає посудину и голосно регоче). Якого "ловера"? Що ти говориш?

Іванців. (Кричить). Е-е! Вона має "ловера". Не ночує вдома. Що то за жінка така? Працю мою марнує, грошки мої проводить... е-е... подала вже мене на "діворс"... Еге, "діворс"! В десятій годині буде переслухання на "корті". Мені потрібні свідки — докази, де вона ночувала... Вона винна, а не я!

Мері. (Здивовано). Розводитесь?

Іванців. Е-е, так розходимось...

Дубинський. "Геппі лайф"! Ха-ха-ха!!!

Іванців. Е-е... Вона хоче, щоб я їй платив, за те, що вона була моєю жінкою, а я хочу щоб вона мені платила за те, що я був її чоловіком... е...е. (Кричить). Я платити їй не буду! Вона має "ловера!"

Дубинський. Заставлять... (Замикає шухлядку).

Іванців. Ніхто мене не заставить! Вона сама перше лишає. Вдома не ночує... (До Дубинського). Джан, поможи мені. Іди за свідка. Я тобі добре заплачу. Ходи, Джан...

Дубинський. Іди до чорта! (Вішає рушник і дещо прибирає по хаті).

Іванців. (Ходить слідом за ним). Е-е, Джан, я тобі добре заплачу. Ходи посвідчиш. Одно тільки слово скажеш: "Має ловера, не ночує вдома, любить зраджувати... Е-е... з тобою кохалась, як була дівчиною... Правда кохалась? Так і скажеш "Джоджові". "Кохалась містер Джодж". Це в Америці має велике значіння...

Мері. І ти підеш? Говоритимеш на мою сестру?

Дубинський. (Пронизує його поглядом). Ти здається того... (Показує на чоло).

Іванців. Е-е... Джан, рятуй мене! Я, я банкрутую. Я трачу, щодня костюмерів. Певно їх жінка моя збирає. Поруч моєї крамниці Андро Деві відчинив свою крамницю. Він великий капіталіст. Переловив усіх моїх костюмерів. Тут, знов розвід з жінкою... е..е.. (Хапається за голову). Що я буду робити? Я пропаду! Я загину... Джан, чому нема таких законів, щоб захищали нас дрібних бізнесменів від банкруту? Ти комуніст, борешся за правду. Вибори мені такий закон... е...е. Вибореш?

Дубинський. Видно, брат, що в тебе на горищі повно безладдя... (Бере мітлу й замітає).

Іванців. (Дальше чіпляється). Джан, дурний, послухай мене. Ти комуніст, в бога не віриш, закону цієї країни не признаєш... Хіба тобі дорого піти й запрягнути, що я чесний чоловік?

Дубинський. А, відчепись.

Іванців. (Чіпляється). Е-е... що я буду робити, як мені справді доведеться їй платити. Де я грошей візьму... А може вона, може?... (думає, потім біжить до Мері). Мері, ти нічого не знаєш?

Мері. Я? Звідки?!

Іванців. (Відвертається від неї, біжить до Дубинського й знов чіпляється). Джан, рятуй! Мене забив мій конкурент. Крамниці тепер я вже не можу продати. Ходи зі мною на "корт"... Я тобі добре заплачу.

Дубинський. Я не маю часу. Відчепись кажу тобі... (Квапиться, дещо прибирає по хаті).

Іванців. (Чіпляється дальше). Я тобі добре заплачу... е...е. Я був в "лоєра"... послухай... одно тільки слово скажеш: кохалась, має "ловєра".

Дубинський. (Вибухає обуренням). Відчепись, кажу тобі! Чого ти вчепився, мов той реп'ях... я з тобою

не маю нічого спільного... іди з хати! (Хапає його за плечі й випихає з хати).

Іванців. Е-е... я йому гроші, а він мене з хати випихає... (Обертається кілька разів, щось бурмоче, показує руками).

Дубинський. Випхнув Іванцева й замкнув двері). Сволочі, крамарі нещасні...

Мері. Невже-ж вони справді розводяться...?

Дубинський. А тож... крамарі завжди так... (Підбігає до вікна). Знов бійка... Генстери, поліція, арешти. (Збирається). Поки вода загірється, то я вспію прийти назад. (Став проти неї). Та води не двигай. Ти ще хора... пам'ятай... Толь спить.. (Радіє). Я зараз...

Мері. Ідеш... мене саму лишаєш в такім стані... Що тобі перше — страйк, чи жінка в дома хора?

Дубинський. Там я більше потрібний... на хвилинку тільки... (Побіг хутко).

Мері. (Радіє поглядаючи на немовлятко. Довга мовчанка. Стук у двері). Увійдіть.

Сура. (Входить і несе в руці розписку. Побачила немовлятко). Маленьке бог послав?... Ах, ах! Дай боже, щоб воно росло й сміялось... Одно тільки?

Мері. Ще більше треба.

Сура. Ну, ви сами, а чоловіка нема? Де мій рент? Де мої гроші за кімнати?

Мері. То рент ще не заплачений? От нещастя!

Сура. Другий місяць вже минає. Мій лендер на другий місяць викидає вже з хати. Це й з вами буде. Побачите... ну, ну.

Мері. Сами бачите: я хора, з ліжка не можу встати. Мене тільки з лікарні привезли. Чоловік страйкує вже от десятий місяць... зараз він прийде...

Сура. Він ледачий і не працює. Я його щодня бачу вдома. Як може жити чоловік в Америці і в будній день сидіти в дома? Як так можна? Ви вже от другий місяць сидите в чужій хаті? Другий місяць!

Ниньки мені “лендер” говорив, що прийде з поліцманом і на вулицю вас викине... Побачите! Він це зробить... Ну, я вже от росписку маю готову. Давайте гроші!

Мері. (Падає у роспач). Я не маю. Ну, рвіть мене, дорізуйте! Дитину беріть за довги. Додушуйте! Сказано, що не маю... Заждіть годину-дві, чоловік мій прийде...

Сура. Ну, я піду, але після мене зараз лендер прийде. Побачите! Такі люде, такі люде, як з ними віка дожити?... (Шукає очима по кутках, чи чоловік де не сховався). Ох, ох... він зараз прийде. З поліцманом прийде. На вулиці будете ночувати! Побачите!!! (Пішла, сердито грюкнувши дверима).

Мері. (Опустивши руки на коліна, сидить в закам'янілій позі. Входить Лола. За останній час вона дуже змінилась — і геть вже котиться в багнище вуличного життя. Обличчя у неї дуже підфарбоване, напудрене, очі підведені, губи накрашені. Вона чогось дуже збентежена, нервово жує жуйку, часто оглядає себе перед дзеркалом. В руках у неї маленький пакуночок).

Лола. Гало-о-о!... Сама?... (Жує). Я принесла тобі мяса. (Жує. Розпаковує пакунок). А де це моя курка? (Жує). Загубила! Тьфу! Курку загубила... Готову, обскубану... Ха-ха-ха!... хі-хі-хі! От “тробел”!

Мері. Що там у вас скоїлось? Подуріли...

Лола. (Нервово жує). Мері, “ю нов?” Я йду на “корт”, беру з чоловіком “діворс”!

Мері. “Гепні лайф” і вже “діворс”. Як це так?

Лола. Він “крейзі” Я з ним не можу жити. Я його боюсь. Він вже сам до себе говорить. Відколи компанія відчинила свою більшу крамницю, від тоді він почав по ночам зриватись і сам до себе говорити... (Жує). В нього “не всі вдома”. Він мене мучить. Я мушу взяти з ним діворс. Що-б то я була за лейді аме-

риканська, щоб не взяла кілька разів діворс?

Мері. Він каже, що ти маєш “ловера”, якогось там дурного.

Лола. Він крейзі. Ай гейт гім лайк пойзен. (Жує. Нервово ходигь по хаті. Оглядає себе перед дзеркалом). Мері, я хочу, щоб ти йшла зі мною на корт.

Мері. Здуріла. Я з ліжка не можу встати.

Лола. А Джан де?

Мері. На страйку. Він вічно страйкує.

Лола. Може він піде? Ні, він не піде, я його знаю... Ти мусиш піти і посвідчити, що я “гонест вумен”. Тоді він мені платитиме за те, що я була його “вайф”. (Жує, нервується).

Мері. Лялю, я не піду...

Лола. Він мені дорого заплатить. Він розбив мені серце. За розбиття серця в Америці тяжко карають. Тут “лейдіс форст”. (Жує). Підеш, Мері на корт і посвідчиш, що він розбив мені серце. “Ком-ан”!

Мері. Неправди я не можу говорити.

Рент не плачений... от нещастя... Джан не працює... Оглядає себе перед дзеркалом. Довга мовчанка). Мері, Мері я щось маю для тебе...

Мері. (Порається біля немовлятка). Грошей нема. Рент не плачений... от нещастя... Джан не працює...

Лола. Я маю для тебе “лов летер”...

Мері. (Здрігнулась). Видумуй!

Лола. Від Маринського, твого давнього “ловера”. Ось він.. (Дістає з торбини).

Мері. Не жартуй, Лялю... (Тремтить вся).

Лола. До тебе на мою адресу... (Кладе листа Мері на коліна).

Мері. (Тремтячим голосом). В мене з ним всьо вже покінчено... Чого він хоче?

Лола. (Жує й ходить по хаті). “Ват’с те метер віт ю?

Мері. (Опустила очі, сльози капають з них).

Лола. Джан, все одно нічого не знає. Йому не треба ні жінки, ані бейби! Підеш до “ловера” і будеш щаслива. Так, будеш щаслива... “Дат’с ол”... (Довга мовчанка. Іде до бляшанки й нагинається...) Гальо-о-о, бейбі! Гальо-о, Тутці — маленький... ц-ц-ц... Гальо-о-о, Далі! (Довго дивиться. Повертається до Мері й прикладає палець до уст — тихо). Тось, правда Тось?. “Ю нов”...

Мері. (Робить злякані очі. Хапає її за руку й бовоче скрикує). Лялю!!! (Важко дихає).

Лола. Ш-ш-ш!!!

Мері. Лялю, що зі мною буде?

Лола. “Натінг”. Хто цього не знає в Америці? Ти ще будеш мати “гепі лайф”. Він найс джентлмен... Ну, я пішла. Там вже чекають. Прийдеш Мері?.. Байбай! (Пішла).

Мері. (Сидить довго в закаменілій позі. Довга мовчанка. Тихесенько відчиняються двері і в хату просовується голова генстера. Обличчя у нього надуте від п’янства, очі червоні, люті, налиті кров’ю. Голова оглянула кімнату й сховалась за двері. Через кілька хвилин двері знов відчиняються і генстер входить в хату. В одній руці в нього револьвер на поготові, в другій гумова палка. За його плечима, час-від-часу показується рижа голова другого генстера).

І. Генстер. Де він?

Мері. (Підводить голову, злякано) Чого вам треба? Хто ви такий? Я крику нароблю! Чого ви? (Заступляє немовлятку).

І. Генстер. Твій чоловік більшовик, провідник страйку... Де він?

Мері. Його нема. Чого ви прийшли в чужу хату? Звідки ви?

І. Генстер. Він тут, сюди побіг.. Шукає по кутках. Зазирає в спальню. Шукає під ліжком. Наставляючи револьвера).

Мері. Його нема... Де ваш “варант?” Це розбий... Рятуйте! Я поліцію покличу!

I. Генстер. Поклич... Ха-ха-ха! Поліція наша... (Шукає).

Мері. (Зривається, хапає немовлятку з бляшанкою). Рятуйте!!!

II. Генстер. (В дверях, наставляє на ню револьвера). Ти куди? “Шарап!”

Мері. Ой!!! (Відступається задом і падає знесилено на канапку).

I. Генстер. Нема... втік... має щастя... Ми йому покажемо більшовизм. Ми його прикінчимо. Так і скажи йому. Це для нього гостинець!!! (Показує револьвера. Виходить).

Мері. (Приходить до пам'яті, мов у вісні). Що це за люде? Чого їм тут треба?... (В коридорі чути, як щось тяжко сопе й товчється).

Мері. (Прислухується). І-і-і!!! (Злякано). Що це там?!!

Дубинський. (В коридорі). “Пусти! Гва-ва-ва!!! (Щось бухнуло. Двері сами відченились навстяж і Дубинський падає в хату сторч головою. На обличчі кров).

I. Генстер. М-н-н!!! Пам'ятай! Ось тобі страйк! Комунізм...! (Ховається).

Мері. (Зривається). Ря-ту-й-те! Вбили... (Перелякано дивиться на нього).

Дубинський. (Поволі підводиться). Так... серед білого дня... в своїй власній хаті... (Встає). Хазяїн підкупив, а поліція підіслала... Ох! (Обмацується). Свобода американська...

Мері. (Злякано). Джан! В тебе кров на обличчі!... Джан, тебе убити хотіли? Поранили?... (Плаче).

Дубинський. (Кидається до немовлятка). Живий? Мое життя, мое щасття! (Цілує його сп'ячого).

Мері. (Голосно плаче).

Дубинський. Мері, люба, кохана... чого ти?.. Я живий... Це-ж війна! Жорстока, класова війна. Жертви неминучі.

Мері. Джан, обітрися. На тебе глянути страшно. Ось платочок... Чекай, я сама... (Встає через силу, й біжить до рукомийника).

Дубинський. (Біжить до вікна). Пікет лайна мобілізується! Я мушу там бути. Де моя шапка? (Підносить з долівки шапку).

Мері. (Благаючи з плачем). Джан, що ти робиш, Джан? Опам'ятайся!.. (Іде до його з мокрим рушником. Обтирає кров з обличчя). В тебе жінка хвора, дитина мала. Тебе уб'ють. Що я буду робити? Де я тоді дінуся? Хто мене прийме???

Дубинський. (Страждає й мучиться. Ходить по хаті. Міняється на обличчі). О тут, тут в мене клеко-тять... (Стискає з болю сорочку та шкіру на грудях). О серце! Чому тобі природно любити й страждати! Чому ти так чуйно прислухаєшся до пульсів нашого життя й обливаєшся кров'ю при кожному дотику до тебе? Чому ти не зачерствієш, не закаменієш...! Дружино моя, сину мій!... (Стискає болюче в обійми дружину). Бач, я бавлюся зі смерттю на кожному кроці. Хто-ж тебе буде так чесно й щиро кохати, як я?

Мері. (Плаче. Довга мовчанка. Далеко на вулиці знов чути крики, що наближаються все ближче й ближче).

Дубинський. Там війна! Війна страшна, жорстока, війна рабів з панамі... Там ллється кров робітничя! Пусти, я йду... пусти!

Мері. (Чіпляється за його). Не підеш, не пущу! Задуши мене. Повідрубуй мені руки, убий дитину, тоді йди...

Дубинський. Мері, зрозумій мене... Я все своє життя провів у боротьбі з капіталом. Я виріс в кла-

сових боях, загартувався; провів там своє життя...
Пусти, Мері...

Мері. Не підеш. Я тебе на смерть не пушу. Бери мене зі собою. Я хочу вмерти...

I. Голос. “Де Джан? Де наш проводир?”

II. Голос. “Він втік!”

III. Голос. “Трус! Де він?”

Дубинський. Чуєш? Це на мене так... Пусти... (Насильно увільняється з її рук і швидко виходить).

Мері. (Стоїть довго, мов вкопана. Ледве ступаючи іде до вікна. З жахом дивиться на вулицю. На вулиці чути голос Дубинського:) Пікет лайна мобілізується! Бсевий загін пролетаріату! Вперед раби капіталу!”

(Шум натовпу, тупотіння юрби, від якої вікна дряжать в хаті заглушують вигуки Дубинського. Натовп подається все далі й далі і поволі все стихає. В бляшанці запищало немовлятко. Мері сідає на канапку, нагинається до його, плаче і сміється. Входить Лендер, за ним два боми й поліцман).

Лендер. (Товстий, з запухлим обличчям, заплівшими салом маленькими очима, з цигарою в зубах. Постать груба, жорстока, худоб'яча). Ну, Міссес...?

I. Бом. З запухлим від п'янства обличчям, кров'ю налитими очима).

II. Бом. (Горбатий, сухий, жилавий з підбитим оком і насунутою на очі злодійською кепкою).

Мері. (Перелякавшись). Його нема... він пішов... Арештувати його?... Там всі страйкують... Міцно тримається за бляшанку).

Лендер. (Виставив черево наперед. До бомів). Виносіть! Усе виносіть!

Мері. Він пішов, кажу вам... Так зимно в хаті... (Здрігається). Що він кому зробив?

I. Бом. (Оглядає хату). Тут, таки є що виносити. За доляра. Ні, сам виноси.

II. Бом. Казав: жінка, дитина й кілька стільців. А тут, дивись... ліжко, канапка, стіл...

Мері. (Тепер тільки зрозуміла в чім річ). Виносити? За що?... Я... В мене дитина мала. Я сама хвора... змилуйтесь... Ми вам заплатимо. Чоловік мій на страйку... я вас прошу, благаю...

Поліцман. Твій чоловік більшовик! Ми його знаємо... (До бомів). Ну, чого роти пороззявляли! Хутчій! Мені на службу час!

I. Бом. За доляра. Сам виноси!...

Поліцман. З ним говори! (Показує на Лендера).

Лендер. Пів доляра набавлю... Ну!

Мері. Змилуйтесь! Це моя хата. Я не піду!...

Лендер. Твоя?... Ха-ха-ха!...

I. Бом. Доляра набав!

II. Бом. Чверть доляра комісового...

Поліцман. Швидче, кажу вам!

Лендер. Добре...

Мері. Змилуйтесь... Погляньте на мої злидні. Ви-ж таки люде... Ми вам заплатимо. Заждіть, хоч один день... зараз сестра прийде...

Лендер. Виносіть!

Мері. Змилуйтесь... В мене дитина маленька. (Благаючи). Я сама хвора. На дворі зимно. Де я дінусь?... Заждіть, хоч хвилинку, поки чоловік вернеться...

Поліцман. Ну, живо, кажу вам!

I. Бом. (Поволі роздягається. Вішає піджака на цївяшку й шукає в кишені).

II. Бом. (Теж роздягається й кладе одяг в кутку на долівці).

I. Бом. (Витягає з кишені пляшечку горілки, а з другої рукавиці. Випив пів пляшечки й наставляє партнерові... Натягає на брудні руки рукавиці).

II. Бом. (Випив, поцмокав і наставив решту поліцманові).

Мері. (Дивиться на них злякано й міцно тримається за бляшанку).

I. Бом. (Іде твердо до канапки й бере бляшанку з немовлятком).

Мері. Рятуйте! Моя дитина, моя дитина!

I., Бом. (Несе дитину й ставить в коридорі).

Мері. (Хитаючись, мов п'яна іде за ним).

II. Бом. (Знайшов в спальні пальто, накинув на Мері, мов на сміх, рукавами вниз).

Мері. Моя дитина, моя дитина!... (Пішла з протягнутими руками).

Лендер і Поліцман. (Злобно посміхаються).

I. і II. Боми. (Беруться за працю. I. Бом хапає, що попало, топче ногами і скидає на купу. II. Бом виносить зі спальні простирадла, подушки, різні лахи топче ногами, скидає на купу. Квапляться дуже. Хапають канапку, перевертають, розпорують, шукають грошей. Перевертають купіль і розливають воду. Топчуть ногами листи, б'ють миски, лампу, посудину. Все рвуть, топочать, ламають, скидають до купи).

(Заслона спадає.)

II. КАРТИНА.

(Минає шість років. За той час багато дечого змінилось. Приміщення Дубинських міститься тепер на Норфолк стріті в Нью-Йорку, на четвертім поверху. Сеча має бути з одної лише тісенької кімнатки, стіни полущились, дзеркало розбилось. Два-три стільці пов'язувані мотузочками. З меблів прибавилось стареньке писарське б'юро, на котрім лежить кілька секретарських протокольних книг. На стіні великі фотографії Маркса та Леніна. З вікна, проти глядачів, видно ньюйорські хмародери, залізні риштування, а там дальше Бруклінський міст та ліхтарі на нім. Вечір. Літо. Вулиця іст-сайдська тісна, брудна, криклива. На Бруклінським мості ледве блимають жовтенькі ліхтарі!)

Дубинський. (Постарівся й дуже змінився. Волосся наполовину вже сиве, а там де були колись кучері тепер вже просвітлюється лисина. Сидить він ніби при бюрку і записує щось в протокольну книгу).

Толь. (Гарний п'ятирічний хлопчик сидить на долівці і майструє щось з дощечок).

Дубинський. (Перестає писати). Не грюкай так Толю. Там люде під нами... (Пише).

Толь. Папа, я буду мати автомобільчика... сяду ж-ж-ж-ж!!! й поїду по хаті...

Дубинський. Автомобілями багачі їздять... ті, що мають робітників. А твій папа бідний. Ти, Толюку, син робітника... (Пише).

Толь. (Майструє, потім перестає). Буду мати, папа! Містер Маринський мені купить... отакий, о... (Показує від землі,) автомобільчик, той що ногами крутять, маленький...

Дубинський. (Раптом перестає писати. Здивовано але спокійно). Маринський кажеш? Він коли тут був?

Толь. Я не скажу, папа...

Дубинський. (Мовчить. Довго ходить по хаті. Міняється на обличчі. Потім нагинається до хлопця) Толіку, скажи, що ти сам так вигадав про Маринського.

Толь. Ні, не сам... Папа, коли мама прийде?

Дубинський. (Пробує бути спокійним). Зараз прийде.

Толь. Ми поїдемо з мамою далеко-далеко. Тільки ти не кажи мамі.

Дубинський (Ледве стримуючи ридання). І тобі не жаль буде папи? Ти-ж папин синок...

Толь. А, я на еропланчику до тебе прилечу.

Дубинський. Толіку мій, тебе так дурять. Жадного аеропланчика ти не матимеш... (Сльози капають йому з очей. Відвертається. Ходить довго по хаті. Стискає від болю груди, міняється на обличчі. Сідає знесилений біля столу і кладе на руки голову).

Толь. (Підходить до його). Папа, чого ти плачеш? Болить що? Соромно тобі плакати... такий великий...

Дубинський. Плачу, що ти мене покинеш... (Встає, хапає хлопця, носить на руках й несамовито цілує). Ти мій, мій, мій...

Толь. (Злякано). Пусти, болить... я боюсь тебе... ай-я-яй!

(Входить Мері. За той довгий час вона теж дуже змінилась. Постарілась, змарніла, але краще прибрана й більше підмальована та напудрена. Обстрижена по модному, в маленькій чорній капелюшку. В руках пакуночок.

Мері. (В дверях, збентежено). Що тут таке? Чим ти дитину лякаєш?

Толь. (Видершись з батьківських рук, біжить до матері на зустріч). Мамо, що ти мені купила?

Мері. Тольку, що він тобі робить?

Дубинський. (Випустив хлопця пронизує її зимним поглядом).

Толь. Купила автомобільчика? Купила?

Мері. (Кладе на стіл пакуночок). Ні, сину, нічого не купила... Я грошей не маю. Хай тобі тато купить... (Розглядається).

Толь. (Поглянувши невдоволено на батька сідає знов на підлозі й тихо майструє).

Дубинський. (Тихо, після довгої мовчанки). Мері, де ти була?

Мері. (Здивовано знизує плечима). Ти що, затужив вже так за мною?... Бач, як ошчасливив мене, що працю мушу брати на дім...

Дубинський. Майстерня тільки до півшестої отворена, а тепер вже по дев'ятій. Через тебе я на збори спізнився... (Павза. Ходить по хаті).

Мері. (Байдужно). Істи мені дають твої "збори", чи що? Бач, сама зоробляю... Хатня робота, дитина, щей праця на дім... одуріти можна... Таке життя... таке щастя!... (Сідає біля столу, розпаковує пакуночок і сортує нитки).

Дубинський. (Лагідно). Але-ж я маю право тебе спитати... Маю, чи ні?

Мері. (Бере гачок і в'яже краватку). Я що, на твоїм хлібі жию?... Сама на себе заробляю... (Працює)

Дубинський. Але-ж... (Слово застрягло в горлі).

Мері. Працюю, мов чорний віл... день і ніч... (Руки у неї тремтять). Людські жінки живуть собі щасливо, позбирані гарно, а я крадькома по злодійськи працю беру на дім... тайком від людей, бо просміяли-б за таке життя. За те чоловіка мудрого маю. Політика на всі боки... Тьфу!!! (Ледве в'яже тремтячими руками).

Дубинський. Мері, що ти? я...

Мері. (Набирається відваги й паленіє). І ти ще маєш право мені докоряти... Соромся... А щей сві-

домий... (Глузує). Бореться за робітничі інтереси, а свою жінку в ярмо запряг...

Дубинський. Тебе капіталізм запряг. Він всіх нас поробив рабами. Хіба мені краще живеться? Але я свідомо відчуваю свою неволю й борюсь з нею, а ти покірно гнеш шию в ярмі!

Мері (Паленіє). Хто-ж то запряг мене в те ярмо, як не ти? Хто затягнув мене в ці страшні злидні як не ти? Г-м! Я була колись дурна. Вірила тобі, слухала. Покірно йшла за тобою, думала свідомий, розумний. життя розуміє, допоможе. А тепер побачила, що то все була брехня, облуда, лицемірство... (Кидає сердито шитвом об стіл). Що мені з твого розуму, коли ти життя мені не даєш! Дай мені життя людське, тоді я буду знати, що ти розумний чоловік!

Дубинський. (Спокійно, переконуючи). Мері, що з тобою? Прошу тебе, благаю, зрозумій мене. Ну, отак зрозумій, що це є біле, а це чорне, — це стіл, а це стілець...

Мері. (Іронічно). Зрозуміла я вже тепер...

Дубинський. Добре, якого ти життя від мене хочеш? Буржуазного, паразитарського? Ти сама добре знаєш, що такого життя я тобі не дам. Он поглянь на свою сестру. Що з неї зробилось, як їх бізнес розчавив великий капітал. Не пророчив я їм загибель, не по моему вийшло? Мають вони тепер "щасливе життя?" Сестра твоя пішла на вулицю, а чоловік її в боми.

Мері. (Зривається, мов опарена). Перестань! Чула я вже це від тебе тисячу разів. Чого ти мучиш мене? (Дивиться на його допитливим поглядом).

Дубинський. Де ти була вчора цілий вечір?

Мері. А тобі, що до того? (Довга мовчанка. Бере знов шитво, мене, кидає назад на стіл).

Дубинський. (Зривається). Ти летиш у прірву й мене туди тягнеш. Схаменися... подумай над тим...

Мері. Нема об чім... я йду геть від тебе й дитину беру зі собою.

Дубинський. (Кричить приголомшеним голосом). Неправда! Толя ти не візьмеш... Толь мій...

Мері. Мій, я мати.

Дубинський. Я батько, я візьму сина. Він мій...

Мері. (Набирається відваги). Неправда, Маринський його батько, а не ти... Чув!..

Дубинський. Що?... А...а.. аеропланчики... (Кричить). Це не правда. Брехнею ти мене хоч доконати!..

Мері. Хто більше знає — я чи ти? Я з ним жила на шахтах... в Пенсильванії... (Хапає шитво, мене й кидає під стіл).

Дубинський. (Закаменів на місці. Поволі відступається від неї, хитаючись, протягає руки, мов серед п'тьми, намащує стола. Опускається поволі на стілець і бере голову в руки).

Мері. (Ходить по хаті, рве волосся, ломить руки. Підходить до столу й ворушить його за плече. Тремтячим, ридаючим голосом). Джан, я таїла брехню перед тобою, я дурила тебе... Але... ти не міг дати мені ні життя людського, ані щасття. Ти жиєш і дихаєш страйками, організацією. Не потрібно тобі ні дружини ані дитини...

Дубинський. (Встає поволі збирається, складає протокольні книги й накладає капелюха). Прощай. Ти вільна... (Іде... стає... думає... Вертається й цілує хлопця). Прощай, Толіку.

Толь. (Ховається в материну спідницю). Ай! я-й-й...

Дубинський. Чужий я тобі... (Где до дверей).

Мері. (Зривається й кидається до його). Джан, любий мій, пробач мені!... Хіба-ж я тому винна? Таке життя. (Кладе йому руки на плечі й пильно дивиться у вічі).

Дубинський. Я тобі прощаю, Мері, все прощаю.

(Поволі нагинається до неї й цілує, мов через силу).

Мері. (Мов уві сні). Кінець... такий страшний, а такий легкий... Мені тепер так легко...

Дубинський. (Накладає капелюха, іде до дверей).

Мері. (Довго дивиться йому в слід. На обличчі страждання. Стоїть так в закаменілій позі: тре чоло, руки нижче ліктів. Раптом кидається до комоди й витягає білизну, стягає з ліжка простирала, з жердки одержу і все те швидко спаковує).

Толь. Мамо, ми зараз поїдемо?

Мері. Поїдемо, сину... (Добуває Тольову білизну: штанці, костюмчики. Розгортає біленьку сорочечку, дивиться на неї, нервово зминає її, притискає до серця, заточується, падає на стіл грудьми й гірко ридає).

Толь. (Злякано біжить до неї). Мамо! Мамо! Мамо!

(Заслона).

ДІЯ ЧЕТВЕРТА.

(Минає рік з лишнім. Сцена виявляє бідну іст-сайдську вулицю, що виходить на Баври. По один бік вулиці тягнеться довгий чорний мур, з тісними, брудними кількома вікнами, подібними на касарню, по другий крамнички, льохи, убогі житла робітничі.

Під муром вздовж передньої стіни стоїть “Бред лайн”-а, кінця якої ніде не видно. Передом “лайн”-а впирається в широкі вікна порожньої крамниці.

В “Бред лайні” стоять різні типи: є високі згорблені, є низькі кострубаті, є каліки безногі. Всі вони при-тулившись під муром, стоять тихо й покірно, мов з каменя висічена статуя різних людей та пород. Жадної смішки на устах. Всі вони живуть та дихають тільки одним: “коли-б хутчій відчинились двері і впустили їх до середини.

Серед них найбільше визначається згорблена сива вже постать Великого Джека. Він стоїть, зскулившись, поховавши руки в порожні кишені, в приплеканій шапчинці і в подертих штанах з відірваною штаниною. Позаді його стоїть Іванців. За той час він дуже змінився і його трудно навіть розпізнати. Обличчя в його перекривилося, а спідня губа немов-би роспухла. Одітий він в якусь брудну одяжину міського волоцюги. Руки в його трясуться, він сам до себе щось говорить, лає, боязко озирається. й часто плаче. По правий бік вулиці зроблене невеличке підвищення з нових дощок, подібне на естраду.

На кілька кроків збоку від “Бред лайн”-и стоїть на хіднику великий бляшаний кадовб зі сміттям.

Коли підноситься завіса, по хіднику проходять деякі людські постаті й зникають. Потім з лівого бо-

ку йде поволі якийсь суб'єкт, брудний, зарослий бородою. Одитий він в різне лахміття, дуже впуганий, має кілька пар на собі латаних штанів та камзельок. На плечах несе мішок пів-напханий панчіррям, тяжко повзаючи грубими ногами. Підходить він до кадоба зі сміттям, ставить мішок, оглядається по вовчому назад. Потім починає витягати з кадоба різне лахміття, запихаючи його до свого мішка. Оглядається на всі боки. Бере на плечі мішок і відходить поволі.

“Бред лайн”-а мовчить. Проходить поліцман Штовхає ногою кадоба, тихо лається, плює тютюном на брук і заходить за ріг вулиці.

Іванців. Дивиться в другий бік вулиці, протягає руки, хоче йти, але боїться втратити місце, трясеться, втягає шию, топчеться. Щось під ніс бурмоче:) Е, Ло...ло... е... (Махає безнадійно рукою).

В. Джек. Ти чого? (Тисне Іванціва).

Іванців. Ай-я-я!!! (Плаче й присідає. На сцену виходять Мері й Наседкін).

Наседкін. (Постарівся, змінився. На страйку йому вибили два передних зуби і замість слова “жізнь” він тепер вимовляє: “шіснь”)

Мері. (Змарніла, багато пережила горя, пере-страждала). Де він? Я хочу його бачити. Я не можу жити без нього. Я хочу виплакати перед ним свої сльози, висловити своє горе. Він тільки один мене зрозуміє... Тоні знайди мені його!... (Нервується й страждає).

Наседкін. Він тут повинен бути, серед безробітних. Він тут днює й ночує серед них. Його партія назначила організатором. Збирає їх, організує, пробуджує в них класову свідомість. Ми його тут знайдемо...

Мері. Де-ж він?... ох, коли-б скорше побачити...

Наседкін. Ах, посволь. Він певно на страйку кушнірів... Да, да...

Мері. Тоні, поговори з ним... Ні, ні... я сама...

(Іде до "бред лайн"-и, приглядається). І-і-і!!! "Бред лайн"-а невже-ж знов "бред лайн"-а? Так все життя.

Наседкін. Доки буде існувати капіталізм в Америці, доти будуть тут "бред лайн"-и.

Мері. Як страшно жити...

Наседкін. Да, шіснь... боротьба...

Мері. Я піду, я не можу... (Іде на лівий бік, а на зустріч їй Лола).

Лола. (Вона теж дуже змінилася й постарілась. Намальована, напудрена незграбно, одита просто. Очі мутні, червоні, втомлені. Говорить вона охриплим, п'яним голосом і сміється сухо без сміху: хо-хо-хо. Видно, що вона щойно з кимсь ляялась, оглядається і мов сама до себе). Гад-дем фул, ай фікс ю... Невер майнд!...

Наседкін. Вона!!! (Стає мов вкопаний і довго дивиться на неї).

Мері. (Вдивляється. Пізнає, кидається до неї, ридаючи). Лялю! Лялю! Невже це ти?

Лола. (Перш дивиться довго на неї зимним поглядом. Байдужно, навіть грубо). Вел, вер ар ю гаінг?

Мері. Якже-ж так можна... Лялю... спамятайся... (Дивиться злякано на неї).

Лола. Сей, ват с гел ю лукінг фор? (Пізнає). Мері, це ти?

Мері. Як-же ти змінилася... Сестро моя нещасна. (Плаче).

Лола. Хо-хо-хо-хо!!! Вулиця... Хо-хо-хо!

Мері. На вулиці! Викинули з помешкання? З ким же ти живеш?

Лола. З ким? Хо-хо-хо-хо!!! З ким попало... Го-го-го-го!!!

Мері. І-і-і-і!!! Як ти до того дійшла? (Злякано хапається руками за неї).

Лола. Гм. як... Фоні, всьо життя моє було фоні. Куди ти тепер ідеш?

Мері. Мені тепер одна дорога - назад до Дубинського.

Лола. Назад до Дубинського? Хо-хо-хо!!! Нажилась вже з Маринським... Спробувала? Хо-хо-хо!!! Від одного до другого... Ще даліше підеш... Підеш, Мері.

Мері. (Злякано дивиться на неї). Лялю, що з тобою?

Лола. А бійбі де поділа? Продала, лишила батькові, хо-хо-хо!!!

Мері. Лялю!!! (Вибухає риданням).

Лола. Вел, ват ар ю крайінг фор? Пур кід...

Мері. Маринський підло й грубо натішався мною... а потім... потім... (Ридає).

Лоля. (Немов-би приходить до себе. Широ співчуваючи). Пур кід... май пур кід, донт край...

Мері. Син мій умер... (Плаче). Мій любий Толь... Умер... хворий був на серце, як і його батько... (Плаче).

Лола. (Зворушена її плачем набирається жалю. Очі її поволі починають наливатися слізми. Вони плачуть гірким тихим плачем. Вона починає пригадувати щось давне, забуте, дороге. Раптом кидається Мері на груди). Мері, моя... дорога. Пригадуеш яких ми бувало гарних українських пісень співали. Кохались... (Тихим ридаючим голосом). І я колись кохалась... Та що з того?... (Втирає сльози).

Мері. (Тисне її в обіймах). Лялю... сестро моя, безталанна...

Лола. (Раптом відвертається й безнадійно махає рукою. Байдужно без чуття). Вел, ти ще молода. Може шмати гепі лайф. (Побачила Наседкіна. Іде до нього і грубо штовхає його в плече). Сей, містер, ват е гел ю вейтінг фор? Хочеш бути моїм лOVERом? Коман...

Наседкін. Що тобі треба? Поглянь на себе.

Лола. Бачу я вас всіх добре... хо-хо-хо-хо!! (Іде знов до Мері).

Мері. А де Майк?

Лола. Де ж йому бути? Був у крейзі гавз, а тепер у “бред лайні”... Хо-хо-хо-хо!!! Пригадуєш, як твій Джан посилав його в “бред лайн”-у? Пригадуєш? Го-го-го-го!!!

Мері. І Майк тут? Так, сповнилось те, що Джан говорив... Мій Джан... (Набирається відваги з болям в грудях). Ви його не слухали! Глузували з нього, насміхались... мене підюджували, життя розбивали! Тепер дивіться, до чого все те дійшло! Де твоє багатство, яким ти так гордилась? Де твій бізнес? Все те з димом пішло, пропало! А “геппі лайф!” Всі ви тепер маєте “щасливе життя”. Поглянь на себе! Щастива, правда щаслива, аж синя!...

Лола. Ю крейзі дац ол... Гуд бай... (Іди до свого Джана... (Пішла).

Мері. (Тихим ридаючим голосом). Гуд бай — сестро... (Іде до Наседкіна). Він на вічу кушнірів? Типевний? Ходім туди... ні я сама...

Наседкін. Там на росі віче кушнірів. Вони святкують свою перемогу. Джан їх довів до переможного кінця. (Прислухається). Так, це він там промовляє.

Мері. (Прислухається). То ходім до нього... Мій любий, мій дорогий, Джан... (Ідуть. Спинаяться проги “бред лайн”-и. Мері пізнає Іванціва). І-і-і-і!!! **Майк!** Дивись, який він страшний. (До Іванціва). Гало, **Майк**

Іванців. (Дивиться на неї мутними очима). Гало.. Ти на Мері подібна... Чого-ті тут? З краю приїхала? (Підозріло озирається). Автомобіля мого **вкрали**... (Плаче)...

Мері. (Жалем в голосі). Сердешний. До чого **вм** дійшов.

Іванців (Втихає. Дивиться на Наседкіна. Робить страшний погляд, показує на його пальцем. Е-е я тебе знаю... ти мій конкурент... душу за пазухою носиш... У-у-у!

Наседкін. Тебе великий капітал сруйнував... ти думав с ним боротись...

Іванців. (Дивиться на його злим, страшним поглядом. Підгинає коліна, корчиться, плаче. Через плач рахує щось по пальцях. Чути недалеко в сусіднім провулку, щось гуде, клекотить, мов під землею. Потім серед загального шуму, долітають окремі слова, вигуки, погрози. Через кілька хвилин виразно прорізує повітря могутній клич: "Пролетарі всіх країв єднайтеся!")

"Бред лайн"-а (Здрігається).

Мері. (Тремтить. Хапає Наседкіна за руку, прислухається до того вигуку. Поволі набирається відваги, потім нестримно рветься наперед). Він там... ходім... (Пішли).

Іванців. Е-е. е... (Протягає руки, мацаючи ними, мов сліпий, в повітрі, іде за ними). Там, там під муrom в холодочку мої законані гроші лежать... грошки... Хе-хе-хе-хе... (Пішов).

(Довга мовчанка. З правого боку сцени з'являється **містер Зеро** з кількома своїми прибічниками й веде **безробітного на продаж**).

Зеро. (Росту середнього, волосся сиве, м'яжке; має біля пятьдесят років. Будова тіла міцна, кремезна. Ноги грубі, штани чорні, пом'яті, руки пухкі, волохаті. Черевце вилізло з розцібної камізельки. Обличчя пом'яте з м'ягкими зморшками, очі маленькі облесливі. Голова велика, кругла без капелюха). Вилазить на естраду й виводить за руку безробітного).

Безробітний на продаж. (Вищий за свого продавця, мізерний наі обличчі, має біля тридцяти років, але виглядає багато старшим. Він теж без капелюха, роздягнений тільки в сорочці).

Зеро. (Тихо до безробітного). Роздягайся, брат..

Безробітний. Я роздягнений.

Зеро. Скидай сорочку...

Безробітний. (Ніяково). Як, цілком голий?

Зеро. А, так, так... (Умовляє безробітного скинути сорочку й знати черевики. Дає таємний знак своїм прибічникам, бере голого за плечі й повертає його плечима до публіки). Панове громадяне й патріоти! Торги розпочинаються. Ми не можемо допустити до того, щоби в нашій вільній країні громадяни наші умирали з голоду. Коли його ніхто не хоче наняти до праці, тоді ми повинні продати його з публичного торгу. (Підносить голос). Він ветеран війни! Він воював за нас! Купіть його! Раз! Два! Три!

Безробітний. (Витягає руки, вигинає мускули, гладить сам себе по голім животі. Здрігається від холоду й сорому. Губа спідня синіє).

Зеро. Сопе, мов ковальський міх. Витирає спітніле чоло. Вимахує руками). Громадяне, патріоти! Майте совість! Купіть безробітного! Він хоче трудитись для добра нашої великої вільної країни!!!

Деякі з натовпу. Ура! Ура! Ура!!! Хай живе наша демократія-а-а-а-а!!!!

Другі. (Налів-божевільно регочуть). Хай живе Америка для американців...

Ще інші. От джовк! Справжній американський!! Ха-ха-ха-ха!!!

Зеро. (Плеще в долоні, вимахує капелюхом, потім починає співати американський гімн. Юрба підтягає за ним):

Країно ти моя,
Вільна щасливая,
Тобі мій спів.
Країно вимерших батьків
Могило матерів,
Зо всіх земель — країв
Хвала тобі!!!

— Ха-ха-ха!!!

— Хі-хі-хі-хі!!!

- Го-го-го-го!!!

(Напів-божевільний регіт, крики — метушня).

Безробітний. (Злість його пронизує з голови до п'ят. Він починає трястись всім тілом. На нього нападає пострах і ненависть. Він хоче втікати, вбратись в сорочку і сховатись. Він присідає, дивиться на публіку зеленими очима. Шукає сорочки. Раптом зривається, втікає з естради, хапає сорочку). Дай-дай сюди... Пусти... мене...

Зёрв. (Запримітивши його доганяє). Брат, брат... постій. Куди ти? Ти ще не проданий...

Безробітний. В "бред лайн"-у... пусти!... (В нім наростає обурення. Видирається, дивиться на покупця диким поглядом).

(Загальна метушня. Появляється все більше й більше безробітних. Деякі, не маючи щ оробити, звичайно, стають в "бред лайн"-у. Серед них найбільше помітна постать В. Джека та Домака.

З лівого боку появляється Іванців. Він тепер вже цілком розтоптана життям людина й божевільний. Він нічого нідокого не говорить, часто сам до себе сміється, яось дико по дитячому широко розкриваючи рота, кліпає очима, кривить обличчя, дивиться на пальці й шось тихо рахує. Часто чіпляється до людей, шось показує, пройде трохи потім назад вертається. Так він вештається по сцені без слів увесь час).

(На сцену знов появляються **Мері й Наседкін**).

Мері. (Під впливом всього, що її очі тепер бачили перероджується й робиться новою людиною. В неї набирається сили, відваги, охоти до праці. На обличчі страждання й бадьорість).

Наседкін. (Несе в руках купу листівок і роздає серед робітників). Протест-мітінг! Масова демонстрація ньюорського робітництва! (Роздає).

Мері. (З жахом). Що це за люде? Голих продають! Невже?

Наседкін. (Повертається до неї). Дивись, Мері, власними очима на американський добробут. Добре дивись... Масова демонстрація! (Знов роздає).

Мері. Я тобі допоможу товаришу... (Хапає листівки й роздає). Масова демонстрація кушнірів з приводу перемоги, під проводом Дубинського!!! (Роздає).

Робітники хапають, жадно читають, гуртуються, хвилюються то що... Німі погрози, змовлення то що.

Зеро. (Впросивши Безробітного таки продатись, береться знов за свій бізнес. Панове! Прошу вашої уваги! Він не тікає, він згодився продатись. Торги розпочинаються: Раз! Два! Три! (Почувши з лівого боку колотнечу серед робітників). Панове, що там таке? Хто псує мені бізнес?... Га?! (метушиться по естраді змовляється з прибічниками то що).

Громадянин. (Відбігає до "бред лайн"-и хапає Домака за рукав). Ходи, продам. Чого стоїш. В "бред лайн"-і ніхто тебе не купить. (Тягне його на авансцену).

Домак. Іде за ним. Стає. Плює йому між очі й вертається назад до робітників).

Громадянин. (Обтирається). Дурний! Я ради патріотизму... Не хочеш, й не треба...

Домак. (Кричить найголосніше всіх). У-у-у! Чого я тут стою! За яку провину? За що, я тебе питаю! (Наступає з кулаками на громадянина).

Громадянин. (Боязко відступається до своїх). Ти божевільний. З голоду збожеволів... (Загальна метушня).

Зеро. (З естради). Що там таке? Я патент маю на продаж безробітних. Я поліцію покличу... Гей, ти більшовичко, я тебе знаю. Панове підтримайте мене! Раз! Два! Три!

Мері. (До безробітного на естраді). Чоловіче

нешасний! Як ти допустився до того! Іди з нами, борись!

Безробітний. (Зривається, хапає сорочку, біжить, вимахує сорочкою, кричить:) Ганьба! Сором який! Де я був? Що я робив? (Б'є себе кулаком в груди, паленіє й кричить до публіки): Ви знаєте, що я пережив за той час! Ви знаєте, що я відчував? Голий перед людьми. Жарти думаете? Га! Я вас питаю — жарти це? Хто мене довів до такого сорому? (Біжить на авансцену і вбирається швидко).

Робітники. Капітал! Капітал! Капітал американський!!!

Зеро. Панове! Панове! Я поліцію покличу. Я не уступлюсь звідси більшовикам... Гей панове!!! (Серед робітників, що раз то все більше підноситься загальне обурення. Нерви напружуються, атмосфера електризується. Кожний робітник тремтить, горить невдоволенням, чекає. На сцені тепер виразно зарисовується дві ворожі сили, що готові кожної хвилини кинутись одна на другу).

Робітники. Бий його! Гони звідси! Тут їм не місце. Наволоч буржуазна!

Зеро. (Вимахує капелюхом. Кричить) Поліцію! Поліцію! (Бачучи, що робітники перемагають він зривається й тікає. Кілька робітників хапають Зерову естраду, ломлять дошки, торощать поручя, б'ють об землю, топчуть ногами, прочищують дорогу. Пішли й погна́ли за куліси всіх Зерових прибічників).

Мері. (Лишається сама на сцені, ломить руки, тремтить, жде). Деж він??? Коли-б скорше...

Дубинський. (Іде поспішно з лівого боку, широко розмахуючи руками. Він постарівся на яких п'ять років і геть вже посивів, але той-же таки твердий і бадьорий. Одитий в снію сорочку, з розцібненим ковніром, позакачуваними рукавами і без капелюха. Могутньою силою й перемогою віє від кожного його

руху, від його слів, від подиху його грудей).

Мері. Він, він... Якже-ж ти змінився... (Кидається до його).

Дубинський. (Тихо скрикнув, зразу немов-би остовпів і зробив крок назад. Потім твердо ступає вперед, бере Мері за руки). Мері, ти вернулась?...

Мері. Прости мені, Джан, я піду з тобою...

Дубинський. Зі мною?...

Мері. Так, я тепер сама-самісенька осталась, серед цього страшного життєвого гамору... Мені тепер одна дорога... Де я дінусь, до кого я пригорнусь? Ти один тільки, що мене зрозумієш...

Дубинський. Ти підеш зі мною? Але-ж Мері, ти знаєш, я голий пролетар і більш нічого... Я квартири навіть не маю людської... Нічого не маю...

Мері. (Хапає його за руки). То нічого, Джан, нічого. Ти про це тільки?...

Дубинський. (Засявав на обличчі). Та знай, що мій шлях колючий. Чи витримаєш ти? І знай, що не заплача тебе жде в цій боротьбі, а важкий тягар і жорстокі страждання.

Мері. (Твердо, рішучо). Так, я знаю це, розумію... Я раз на завжди позбавилась міщанських примхів...

Дубинський. (Радо). Правда, Мері? Правда? (Бере її за руки).

Мері. Я помилилась. Але більше цього не буде. Я мріяла, що мій шлях життєвий буде встелений барвистими квітами, а він простелився мені колючим терном. Я ступала по нім і лишала криваві сліди... Толь мій ... Толь... (Плаче).

Дубинський. Немов-би нагадавшись). А де Толь? З тобою? Великий вже мабуть. Тужив певно за мною?

Мері. Я поховала його... (Плаче й розповідає) Як пішла я від тебе, він занедужав і помер... на сепце був хворий... (Плаче).

Дубинський. Мов громом прибитий). Так... але ж... він великий вже був? Щож Маринський?

Мері. (Хапає його за руки). Джан, любий мій... дай слово, що ти не будеш більше згадувати про його? (Пильно дивиться йому в вічі).

Дубинський. (Після короткої павзи). Годі, Мері, перестань. Я розумію тебе.. Я знаю теперішні жорстокі капіталістичні умовини. Тепер люде хиляться й ломляться... Я не осуджую тебе...

Мері. (Плаче). Ти сильний... все пережив, перетерпів, переміг... А я... (Горнеться до його).

Дубинський. (Радо). Ходім! Від нині ти будеш дійсним моїм товаришем в боротьбі. Ходім, дружино моя. (Пішли за куліси).

"Бред лайн". (Топчється на місці, гуде, напірає вперед. В харчевні засвітили світло. Видно через вікно кілька ситих джентлеменів з цигарами в зубах. Через кілька хвилин відчиняються двері й показується товста постать Завідателя).

"Бред лайн"-а. (Завмерла).

Завідатель. Ш-ш-ш-ш!!! Через розпорядження комісара здоровля Герріса безплатні харчевні закриваються. (Швидко ховається замикаючи за собою двері).

"Бред лайн"-а. (Ожила. Проголошені Завідателем слова, мов громом прибили тих злидарів життя. Деякі мовчать тихо розходяться, потупивши зір, деякі посилають страшні прокляття та погрози на адресу завідателя).

В. Джек. (Вирвав цеглину, замахнувся нею до вікна і так застиг, широко розтавивши ноги. На сцені смеркає. Видно лише, як серед нічної п'тьми снують гам чорні постаті, без слів, без звуків. Так кілька хвилин. Згодом чути, як з лівого боку наближається великий людський натовп. Сцена поволі знов освітлюється ясним червоним сьйвом із лівого боку

просує масова демонстрація робітників з Дубинським на чолі).

Мері. (Іде поруч з ним, весела, бадьора, сильна).

Дубинський. (Спинився з робітниками. Підносить руку до гори. Погляд всіх звернувся на нього). Товариші! Робітники з "бред лайн"-и, жертви капіталу! Доки ви будете стояти тут, дрожати на холоді і кляцати зубами? Доки нас будуть розспродувати прилюдно на посміховище, мов худобу яку? Доки буде ця огидлива торгівля людьми? Часи невірництва, здається, вже минулись. Доки будуть ці ганебні "бред лайн"-и на потіху багачам? Пора вже нам покласти цему край! Доволі всякого злочинства над нами, що його вчиняє американська буржуазія! Раби капіталу пробудіться! Повстань істсайдська злиднота — огнище пролетарської революції й Америці! (Загальні оплески, заглушують його останні слова).

Домак. (Кричить найголосніше всіх). Так, це правда! Досить жебрати, голодувати! Лучше смерть, як так жити!

Дубинський. "Бред лайн"-а вставай! Роззявляй свою чорну пащу, дихай вогнем революції! Робітники! Щоб небо мало сльози воно проливало б їх. Щоб каміння знало мову, воно ридало б дивлячись на ваші муки, на ваші злидні!

Безробітний на продаж. (Рветься наперед і кричить найголосніше всіх). За що? За що я воював за Америку? Щоб голодувати потім! Щоб мене продавали голодного. Дубинський! Ти мені очі розкрив. Тепер я знаю, що мені робити!

Дубинський. Робітники! Вас голодом морять, на війні убивають, вас жебраками життя поробили капіталісти! Вас в ярмо запрягають ваших жінок, ваших дітей!

Робітники. Правда! Правда! За що нам ярмо? За що нам злидні?

Дубинський. Але досить плакати й нарікати. Пора боротись. Ниньки кушнірі святкують свою перемогу, завтра будуть святкувати кравці, а після увесь пролетаріят Америки!

В. Джен. (Найголосніше). Веди нас на капіталістів! Де вони? Де вони, я тебе питаю?

Робітники. Ходім! Усі, як один! Ніхто нас не переможе!

Дубинський. Ходім! Підемо демонстрацією на Сіти Гол! На Волл Стріт, на цю твердиню капіталізму! Там кров наша перелита на стоїси золота, кістки колоніальних рабів перемелені на казкові багатства. Здрігайся Волл Стріт, раби капіталу вже простують на тебе!

Робітники. Веди! Покажемо свою силу. Місто наше! Ми його збудували! Вперед, на Сіти Гол! На Волл Стріт!

Дубинський. Вперед! Пролетарі всіх країв єднайтеся! Земля під нами буде здригатися, каміння буде ворухнитись. Нема такої сили, щоби нас спинила! Вперед! (Ідуть, зі співом):

Повстаньте гнані і голодні

Робітники усіх країв і т. д... (Пішли).

(Через кілька хвилин виходить Іванців. Шукає "брєд лайн"-и. Стає під муром, плече в долоні й тихо по дитячому тішиться чогось, як це звичайно роблять божевільні).

Іванців. "Бред лайн"-а! Хі-хі-хі! "Бред лайн"-а.. Хе-хе-хе! (Кричить несамовито й страшно світить очима). "Бред лайн"-а! "Бред лайн"-а!...

Лола. (Іде поволи по другий бік вулиці, п'яна, заточуючись. Капелюх з'їхав на бік, спідниця з боку обірвана. Стає... Витягає за пазухи маленьку пляшечку. П'є...

(Заслона спадає.)

ТЕАТРАЛЬНІ ТВОРИ,

ЯКІ МОЖНА НАБУТИ В НАШІЙ КНИГАРНІ:

БАТРАКИ. драма в 4-ох діях. переробив з російського А. Ф. Косенко35
БАТЬКОВА КАЗКА. Драма на 5 дій поп. Тобилевич30
БЕЗТАЛАННА. Драма в 5-ох діях, І. Тобилевича25
БОНДАРІВНА. Драма в 4-ох діях, І. Тобилевича,20
БОРЦІ ЗА МРІЇ. Драма з ескізи з сільського життя на 4 дії, І. Тогобочний,35
“БРЕХНЯ.” П'єса на три дії, В. Винниченка50
БУВАЛЬЩИНА. Комедія на одній дії, Веселовського,20
БУНТАРЬ. (Син Революції.) Драма в трьох діях з життя галицького пролетаріату. М. Трчан. Відень, 1922 В цьому творі Трчан змальовує ідеал бунтаря за визво- лення робітничої класи на тлі грізної революційної бори. В книжці подано короткий літературну характе- ристик автора та декілька зміток про ідейну сторо- ну “Бунтаря”.	.20
БУРЛАКА. (Чабат.) Драма на п'ять дій. Іван Тобилевич (Кар- пенко Карпій). Ляйпціг “Бурлака”, як кажеться в передмові до цього видання, заповідає перелом в українській драмі; що доси по- верталася у вузькому колі любовних та етнографічних картин.	.35
ВЕСЕЛИЙ ХАМ. Драма в трьох актах. Я. Мамонтів. Нью Йорк, 1923 Нікаво написана картина на тлі історії про біблійного Хама в здуші з типовим хамством в сучасному буржу- азному суспільстві.	.35
ВЕСЕЛІ ПОЛТАВЦІ. Комедія в 3. діях зі співами і танцями К. П. Мирославський. Нью Йорк, 1920	.30
ВЕРХОВИНЦІ. Драма в 3-ох актах, О. Корженевського30
ВІДЬМА. Комедія в двох актах,25
ВІН НЕ ЗАЗДРИСНИЙ. Комедія на одну дію,25
ВИХСВАНЕЦЬ. Народня комедія в 3-ох діях зі співами і танцями, Л. Янчука40
ВИХРЕСТ. (В чалу кохання.) Драма в п'ятьох діях зі співами і танцями. А. І. Козич-Уманська. Нью Йорк, 1918	.35
“ГАЙВКИ.” Сценічна картина на 1 дію, О. П.15
ГЕЇ НА ІВАНА, ГЕЇ НА КУПАЛА! Оперетка в 1. дії. Петро Федисів. Нью Йорк	.15

ДАЙ СЕРЦЮ ВОЛЮ ЗАВЕДЕ В НЕВОЛЮ. Драма в 5. діях і 6 відмінах. М. Кропивницький. Нью Йорк, 1918	.40
ДВІ ЖЕРТВИ ЗА ВІРНУ ЛЮБОВ. Драма в 3 діях з 4-ма відслонами. Павло Дудак. Нью Йорк, 1921	.40
ДВІ СИЛИ. (Дух власности.) Песа на 4 дії і 5 картин. А. Ряппо. Харків, 1921	.25
Картина з часів панування денікинщини на Україні.	
ДЖІММІ ПІТЕНЗ. Вистава на 5 дій за У. Сінклером. Текст інсценування Лєся Курбаса. Харків, 1924	.45
ДІЛИ НЕБЕСНІ. Гротеск на 4 епізоди з прологом і епілогом. Остап Вишня. Харків, 1924	.05
ДІТИ РЕВОЛЮЦІЇ. Песа в трьох діях з життя галицької сільської бідноти. Нью Йорк, 1923	.20
Картина з часів побуту Червоної Армії у Схід. Галичині.	
ДНІ НАШОГО ЖИТТЯ. П'еса в 4-ох діях, Леоніда Андреева	.35
ДОКИ СОНЦЕ ЗІЙДЕ, РОСА ОЧИ ВІЙСТЬ. Драма в 4. діях. М. Л. Кропивницький. Нью Йорк, 1921	.40
ДРАКОНИ. Жарт на одну дію	.10
ДУШОГУБИ. Драма на 5 дій І. Тобилевича	.35
ДУШОГУБКА. Драма на 4 дії, Т. Трушевського	.30
ДЯЧИХА. Комедія в 4-ох діях, Т. С. Суліми	.35
ЄВРЕЙСЬКИЙ РОЗВОД. Драма на 5 дій. Л. Суходольський. Нью Йорк, 1920	.35
ЖИВИЙ МЕРТВЕЦЬ. Жарт на одну дію, Г. Кобзаря	.25
ЖИДІВКА ВИХРЕСТКА. Драма на пять дій. П. І. Тогобочний. Нью Йорк, 1920	.50
ЗА ВОЛЮ І ПРАВДУ. Песа з сучасного життя на 5 дій. Т. Колесниченко. Нью Йорк, 1920	.40
ЗА ДВОМА ЗАЙЦЯМИ або Панська губа, та зубів нема. Комедія з міщанського життя зі співами і танцями на 4 дії. Старницький та Левицький. Нью Йорк, 1924	.50
ЗА ДРУЗІ СВОЯ. Драма в 5. діях В. П. Товстоноса. Нью Йорк 1919	.40
ЗА НЕМАНЬ ДУ. Оперета в 4. діях. В. А. Александрів. Нью Йорк, 1919	.20
ЗАПЛУТАЛАСЬ БОЖА СПРАВА. Гротеск на 2 моменти. Остап Вишня. Харків, 1924	.05
ЗАПОРОЖСЬКИЙ КЛАД. Комедіо-опера в 3. діях. Ванченко-Писанецький. Нью Йорк, 1919	.20
ЗАПОРОЖЕЦЬ ЗА ДУНАЄМ. Чудова оперетка в трох діях з хорами і танцями. Едмонтон, Канада	.25
ЗАХОТИЛА ПАНА ВТРАТИЛА ІВАНА. Комедія на 2 дії, І. Чайківського	.20
ЗЛЮДІЯ. Песа на одну дію	.15
ЗНІМЧЕНИЙ ЮРКО. Комедія на одну дію	.15
КАТЕРИНА МУЖИЧКА. Драма в 4-ох діях. Ванченко-Писанецький. Нью Йорк	.30
КАНАДИЙСЬКИЙ ЖЕНИХ. Драма на 4 дії з життя українців в Канаді	.35

КАПРАЛЬ ТИМКО (або що нас губить?). Народна мелодрама в 5-ох діях, І. Мидловського ..	.20
КОЗАК ГОЛОТА. П'єса на три дії, Ф. Лопатинського25
КОЗАЦЬКЕ СВАТАННЯ. На 3 дії ..	.25
КОХАЙТЕСЯ ЧОРНОБРИВІ. В 3-ох діях ..	.30
КРИК ЗЕМЛІ. Драма на 5 дій з часів революції на Україні. Написав Д. Бедзик25
ЛЮДСЬКІ ЯЗИКИ. Комедія на одну дію ..	.25
МАЗЕПА. Драма в 5. діях. С. Комиш-вацький. Нью Йорк, 1919	.35
МАЙСЬКА НІЧ. Комедія в 3. діях. Т. Устенко-Гармаш (після Гоголя). Нью Йорк, 1920	.30
МАНДРІВНИК. Драматичний ескіз в 1. дії. Пестро Горі. Вінніпег, 1921	.25
МАНІГРУЛА. Комедія в одній дії зі співами й танцями. Я. Майданик15
МАРАТ. П'єса на 1 дію. Антін Амнуель. Полтава, 1921 Інтересна картина з діяльності одного з героїв Французької Революції.	.10
МАРКО ПРОКЛЯТИЙ. Драматична оперетка в 5 діях а 7 відслонах. Усцензував Володимир Гіба. Нью Йорк	.50
МАТИ НАЙМИЧКА. Драма на 4 дії з поеми Шевченка "Наймичка". І. Г. Тогобочній. Оліфант, Па., 1920	.30
МАРТИН БОРУЛЯ. Комедія в 5-ох діях. І. Тобілевича	.40
МЕСТНИК. Інсценівка з оповідання. Кльодель. Харків, 1921	.05
МЕДВІДЬ. Штука на одну дію, Ю. Стадника ..	.15
МІЖ БУРЛИВИМИ ФИЛЯМИ. Драма на 4 дії і 5 одмін. В. В. Бабієнко. Вінніпег, 1918	.35
МУЖИК ПАНОМ. Комедія в 5-ох діях. Л. Гольберта ..	.25
НА БИТОМУ ШЛЯХУ. Драматичний етюд на одну дію, А. Чехов ..	.10
НАЙМИТ. П'єса на 4 дії, Є. І. Лісового25
НА ПЕРЕЛАЗІ. П'єса на три дії. В. Забрай-Товстонос25
НА СІНОЖАТІ. Жарта на одну дію. Л. Яновська. Нью Йорк, 1920	.25
НА СТАРОСТИ ЛІТ. Образ з життя народа в 1. дії. І. Я. Луцик. Нью Йорк	.10
НА ЧИМ БОЦІ СПРАВЕДЛИВІСТЬ? Селянська бесіда в 2. картинах. В. Л. Карпинський. Нью Йорк, 1920	.05
НАЗАР СТОДОЛЯ. Драма на 3 дії. Т. Шевченко. Вінніпег	.35
НАЙМИЧКА. Драма в пяти діях. Іван Тобілевич (Карпенко Карий). Нью Йорк, 1917	.35
НА ПЕРЕДОДНІ (Ленінський Курінь). П'єса на 3 дії. Дій. Харків, 1924	.10
"НАСТОЯЩІ". Комедія в одній дії. О. Бобикевич. Лайпціг	.30
НАСТОЯЩІ. Комедія в одній дії. Олекса Бобикевич. Оліфант, Па., 1920	.20
НАТАЛКА ПОЛТАВКА. Українська опера в двох діях. Іван Котляревський. Коломия	.35

НЕВОЛЬНИК. Драма в 5. діях зі співами і танцями. Після поеми Т. Шевченка усценізував Карпенко Карий (Тобилевич). Джерзі Ситі, Н. Дж., 1925	.20
НЕДОЛЮДКИ. Бувальщина в 3. діях. Ванченко-Писанецький. Нью Йорк, 1919	.30
НЕЖДАНИЙ ГІСТЬ. Драматичний етюд з революції 1917 р. М. Ірчан. Вінніпег, 1923	.10
РЕШАСЬЕ КОХАНІЄ. Драма в 5 діях. Манько. Нью Йорк	.40
НІЧ НОВОЖЕНЦІВ. Сценічна картина в одній дії	.10
НІЧ ПІД ІВАНА КУПАЛА. Драма в 5-ох діях зі співами і музикою М. Старицького	.50
НІЧ ПІД ІВАНА КУПАЛА. Картина в одній дії	.10
НОВЕ СВЯТО. Комедія в 1. дії. П. Стеценко. Нью Йорк, 1919	.20
НОВОЖЕНЦІ. Комедія в 2-ох діях	.15
ОДНОЇ НОЧІ. Драма на три дії, А. Глібова	.25
ОДРУЖІННЯ. Комедія в 3-ох діях. Переклала з Гоголя О. Пчілка	.35
ОП НЕ ХОДИ ГРИЦЮ ТА БА ВЕЧЕРНИЦІ. Народна драма зі співами в 5. діях. М. П. Старицький (в перерібіц Александрова). Джерзі Ситі, Н. Дж., 1919	.30
ОРИСЯ. Малюнок з міфаського життя в 4. діях. А. Ф. Володський. Нью Йорк, 1919	.35
ОСІННОЇ НОЧІ. Трагедія	.10
ОХ! НЕ ЛЮБИ ДВОХ. Оперета в 3-ох діях. І. А. Нагоряньського	.25
ПАННА ШТУКАРКА. Жарт на три дії. А. Ф. Володський. Нью Йорк, 1918	.30
ПАН ШТУКАРЕЗИЧ або Оказія, якої не бувало. Сільські сцени на 2 дії і 4 відслони зі співами. С. Е. Зіневич. Джерзі Ситі, Н. Дж., 1920	.35
ПАН ПИСАР. Штука в 3-ох актах	.20
ПЕКЛО В ХАТІ. Образ з життя народа в однім акті	.15
ПЕМАВ ОБЛИЗНІЯ або Пережанаустиани. Жарт на одну дію. Г. Кожесьчакко. Нью Йорк, 1921	.20
ПІМСТА ЖИЦІВКИ. Драма в 5. діях. А. І. Козич-Уманська. Нью Йорк, 1919	.40
ПІМСТА ЗА КРИВДУ. Драма в 5. діях і 6. відслоних зі співами і танцями. В. Г. Калагіньський (постя полети Пелуя-Лешинького "Микола Джерж"). Вінніпег, 1917	.35
ПОБЕРНУВ ІЗ СИБІРУ. Драма в 5-ох діях, Л. Яновської	.35
ПОПНЕНСЬ У ДУРНІ. Штука-оперетка в 3. діях. М. Л. Крешиницький. Нью Йорк, 1919	.35
ПРОСТАК (або хитрощі жінки перехитрені Москалем). Комедія в одній дії, В. Гоголя	.20
ПРАВДА ВСЕ ГОРОЮ. Образ з життя народа зі співами в 3. актах. Роман Сурмач. Джерзі Ситі, Н. Дж., 1920	.25
П'ОМІ Ч.П. Драматичний уривок. П. В. Гете; переклав М. Слабінський. Нью Йорк, 1918	.15

ПО РЕВІЗІІ. Етюд в одній дії. М. Кропивницький. Лайпціг З переднім словом про значіння Кропивницького в укр. драматичному письменстві.	.30
РЕВОЛЮЦІЯ НА НЕБІ. Песа на 3 дії. Гаврило Одинець. Харків, 1925	.10
РОДИНА ШІТКАРІВ. Драма на 4 дії. М. Ірчан. (Друге пе- реглянене і справлене видання.) Вінніпег, 1925 Ця драма Ірчана має небувалий успіх на сцені україн- ської іміграції Канади і Злуч. Держав і перший її на- клад розійшовся на прогязі трьох місяців.	.25
"РОЗШМАТОВАНЕ СЕРЦЕ." Фарс на 2 дії	.15
САМОПАЛКА. Картина в 2 діях з революційного життя на Україні. В. Шопінський. Нью Йорк, 1921	.35
САТАНА В БОЦЦІ. Комедія зі співами в одній дії	.10
СВАТАННЯ НА ВЕЧЕРНИЦЯХ. Водевіль в одній дії. Старо- дуб. Нью Йорк, 1919	.10
СВАТАННЯ НА ГОНЧАРІВЦІ. Українська оперета на 3 дії. Грицько Квітка-Основяненко. Джерзі Ситі. Н. Дж., 1919	.35
СВЕКРУХА. Комедія в 3. діях. Лев Лопатинський. Джерзі Ситі, Н. Дж., 1919	.25
СВЕКРУХА ЄВДОХА. Образок сценічний в 3-ох діях	.20
СВІДКИ. Сценічний жарт на одну дію	.15
СИРІТКА ХАСЯ. Комедія-драма на 4 дії. Я. Гордін	.35
СКУПІАР. Комедія на 5 дій. Переробив і до робітничої сце- ни пристосував М. Ірчан	.35
СПАРТАК. Історична песа на 5 дій. В. Муринець. Харків, 1924 Із творів спілки селянських письменників "Плуг".	.10
СТЕПОВИЙ ГІСТЬ. Драма на 5 дій	.40
СТО ТИСЯЧ. Комедія в 4-ох діях, І. Тобілевича	.35
СТРАЙК. Сценічний образ з життя селян в Галичині. В 3-ох діях	.20
СТРАЙКЕР. Образ з робітничого життя на одну дію	.15
СУЄТА. Комедія в 4-ох діях, І. Тобілевича	.40
ТАРАС БУЛЬБА ПІД ДУБНОМ. Драма в 4. діях. К. Ванченко- Писанецький Нью Йорк, 1919	.35
ТАК ВАМ ТРЕБА. В одній дії	.25
ТАТО НА ЗАРУЧИНАХ. Міщанська пригода в одній дії	.10
ТЕРНОВИЙ КУЩ. Драма в 4-ох діях	.25
ТРИКА ГІЛЬТАІВ. Комедія в 5-ох діях зі співами і танцями	.35
УБИЙНИКИ. Мельодрама в 5. діях а 11. відслонах. Іван Бо- друг. Вінніпег	.35
УКРАДЕНЕ ЩАСТЯ. Драма з сільського життя в 5-ох діях, Іван Франко	.25
ФАВСТ. Трагедія. Перша частина. З німецької мови Й. В. Гете віршований переклад Д. Загуля. Відень, 1919 З довгою передмовою про значіння "Фавста" у все- світній літературі та про філософічне тло трагедії.	.75

НОВІ ТЕАТРАЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ.

Дедзик Д. — ЦВІРКУНИ, драма-комедія на 3 дії. 9 осіб — три жінки й 6 чоловіків30
Васильченко С. — В ХОЛОДКУ, малюнок на одну дію. 3 особи — два чоловіки й одна жінка15
НЕДОРОСТОК, народня гумореска в 4 діях. 7 осіб — чотири чоловіки й 3 жінки20
НЕ СПІВАЙТЕ ПІВНІ, пєса в 3-х картинах. 8 осіб — 4 чоловіки й 4 жінки20
НА ПЕРШІЙ ГУЛІ, малюнок на одну дію. 5 осіб — 3 чоловіки й дві жінки15
Гак Анатоль. — РОДИНА ПАЦЮКІВ, комедія на 4 дії. 12 чоловіків і 11 жінок35
Золін А. — В ГУМАНІ, пєса на 7 розділів з часів 1905 року. Дієвих осіб 10 — 7 чоловіків і 3 жінки25
За М. Колюбинським. — БЛУДНІ ВОГНІ, сільські картини на 5 розділів. 29 осіб — 22 чоловіків і 7 жінок40
Карпенко-Карий. — БУРЛАКА, драма на 5 дій. 19 осіб — 16 чоловіків і три жінки35
Лілянок М. — ЗАПАЛОХКОТІЛО, пєса в 3-х актах15
Лангман А. — РОЗПЛАТА, драма з робітничого життя в 3-х діях 12 осіб — 8 чоловіків і 4 жінки25
Ложкін Я. — СИГНАЛ, драматичний епізод. 5 осіб — 4 чоловіки й одна жінка15
Мамонтів Я. — БАТАЛЬЙОН МЕРТВИХ, пєса на 4 дії25
РОЖЕВЕ ПАВУТИННЯ, побутова комедія на 3 розділи. 9 осіб — 5 чоловіків і 4 жінки35
РЕСПУБЛІКА НА КОЛЕСАХ, трагікомедія. Дієві особи — 10 чоловіків і 5 жінок40
Міхаєліс Я. — РЕВОЛЮЦІЙНЕ ВЕСІЛЛЯ, драма на три дії. Беруть участь: 8 чоловіків і 2 жінки20
Матвієнко. — ОПЕКЛИСЯ, комедія на три дії. Дієвих осіб 15 — 12 чоловіків і 3 жінки30
Серафимович А. — МАР'ЯНА, пєса на 4 дії. Дієвих осіб 28 — 20 чоловіків і 8 жінок35
Холоднаторець І. — В ЧУЖОМУ ТАБОРІ, пєса на 5 картин. Дієвих осіб 19 — 16 чоловіків і 3 жінки20
ПІДРУЧНИКИ ДЛЯ ДИТЯЧИХ ВИСТАВ.	
Волобуїв П. — МЕНІ 13-ий МИНАЛО, пєса на одну дію. Дієвих осіб 10 — 7 хлопців і 3 дівчат10
Минько. — ОЙ У ПОЛІ ЖИТО, дитяча пєса на три картини. Дієвих осіб 15 — 9 хлопців і 6 дівчат10
Матвієнко. — ОЛЕНКА, дитяча пєса на три дії. Дієвих осіб 10 — 6 хлопців і 4 дівчат. Також дитячий гурт10
Побідимський Р. — ГРА В СПАРТАКА, дитяча пєса на 4 частини40

За цими, а також і іншими театральними примірниками, звертайтеся до своєї робітничої книгарні на адресу:

UKRAINIAN BOOK STORE
17 East 3rd Street, New York, N. Y.

ТІЛЬКИ \$60.00

Набудьте собі одну з цих прекрасних пишучих машинок і не будете мати клопоту з невиразним письмом. Всі — до кого будете писати — будуть надто вдоволені.

Замовлення посилайте на адресу:

Ukrainian Book Store

17 East 3rd Street

New York, N. Y.